Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

ШИНАРДИ, 13, январь 1970-шу, № 5 (4798). Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен органа.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

Коммунизм хьалъяр—дерригача халкъа гIулакх, хIара советски сага гIулакх. Цун сакхетамах, инициативах, культурах, профессионални говзалах тийша да коммунизма экономически программа кхоачашъелга.

(В. И. Ленин вав 100 шу дизара йолча КПСС ЦК Тезисашкара).

БАХАЧА НАЬХА ЕРРИГСОЮЗНИ ПЕРЕПИСЬ— ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪА ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

1970 шера 15 январе кхачалца лоарIаш ерган бахача наьха Ерригсоюзни арIеланга перепись.

ХIанз хургIола перепись бокъа политически халкъа боахамеи лоарIаш болаш я. Цун материалашка шерра хьалхонхаш хургIа СийлахьйолкIа Октябрьски социалистически революци котьлар бахьан долаш советски халкъа пахаре, вай Даькен экономикен культурен хIинна овлангара хувцамаш. Перепись материалаша кхъеча хьалхоч Советски Iальза латтача шерашка Коммунистически парте кулгална советски халкъо дакъа доккхий толаман. Цар дог-ойла а деш, хьалхолкхарча капиталистически строяш гIарга социалистически строяш йоахха сопьенаш. Цунца цхьана, коммуним хьалъяра дIакора планаш оттавран чакхъяхкаран йолу лард хургье переписа материалех.

Мехка баха нах — цун эгIара маьIера кIентал. Уж бе балха низ — общество, материалыи рузкъаш хьакхолаер дегIаахара дерригача лаг1аш тIара цун керттера производительни ваи вIашагIкхетитар бола хьаст.

Социалистически общества хьалашка бахача наьхаь йола йиззаш нийсен сведенеш — уж я экономически, социальни, культурни дегIаахара планаш оттаечу хIара эпа лоарIаеларIара холлашара даиеш, хIанз ойча эоллаелча дезъе планаш оттаеч хана тIаьIоий организаца эгIара хьалха бIахача наха тIа-тIа дуккаIа эпаираш а карареи хургIолеи кхъеларгама регистрация а тергаме эи. Бахача наьха духхалах, лоаттамах, дIенийсбаларгд йола нийсен ма ярреи даиеш ца хилча Iалаидуьлургдаш бIарчаечу мехка саина, иштта къаьст-къаьстача республикай, крайй, областтий, районий, горозий экономически культурини вахара хIинзаркеи дIако боахама ханен IаIыан лард тIа планаш уттаелреи кулгаделреи.

ХIана хилча перепись итогаш къаьстан дог тешадеш хьалхоархгарда Нохч-ГIалгIай АССР халкъий вахаре хиина доккхий хувцамаш.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хилделха паччаьа Россе экономически тIехьайиеча юстара моттиг яр хIинзаре Нохч-ГIалгIай террито-рии. Укхазаре Iаьллиеча доккхийча Iалама рукъкъеч пайда кIезиига эпар.

Дийша нагахь сан вашар революци хилделъарча Нохч-ГIалгIай чу. Юрташка бахача нахах 99 процент дешен йаден иа ховш бар.

1914—1915 дешара шера 153 школа мара некар 13 эзар сар дIа-ваша а ваг1аш, хIалта 900 дешархо чуволаш 2 мара юкъера дешара завелени яьар. Болх бен 19 лор а волаш 296 менги чулаттан 10 больницца яр. Дукъа1а йолча юрташкеи отарешкеи больницаш вIалла я а яьар.

Советски Iальзал латтача шерашка мехка йоккха промышленни район а хиина IаьIтаай Нохч-ГIалгIайбе. Хьалха керда доаккош: химически, энергетически, машинашъер, кога гIирс бер, консервни, кхьдараш.

Кхы кхоа доагIардоаш дIадьина дIадахад кхалнаьха, къаьстта а лоаман кхалнаьха, ильинска бокъо йолаеш хиина ха-да хьал.

Советски Iальзало хьакьинйтад кхалнаьха халкъа боахама дерригача доакхошка хьинаре дакъа лоацергдоха хьалаш.

ХIанз республика халкъа боахаме болх беча берригача нахах 50 процент хIана бан аьлча бараш кхалнаьт ба. Нагахь сайна революци яIалехьа лаккереп юкъера специальним образовани йоаш массеех итташ специалисташ мара хиннабене, хIанз лаккереп юкъера специальним образовани йолаш 45 эзар совгIа специалист ва.

Переписа даиешкара хьатуш хургда нохалаш дIадьIьлаш хьатIахчаш хиларца бахд нах хадаиза кердабувлаш хилар, цар ханаш, образование боарам, деш доаца хIамаш, бIеа моттиг, дезаа болаш-боацаш хилар, кIамаи лоаттам, боахама доакхошта нах дIа-ойла бекъабалар хумлалуш хиина хилар, и. кт. дI.

СССР-ера кIамаи доаш, нига дахаиа халкъашта юкъерча гIулаккеи коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе цар дакъа лапарахи дола доаш хилараг тарра, толаме кьоастадьад Октябрьски революци котьлари ленински кIамий политика чакхъяккхаря бахьан долаш. Цу политика лоархIамеIара доакьош да дерригача халкъий цхьатарра бокъонаш хилар, цар доттагIал, политически, боахама. Советски паччаьалкъеч вахара кхыча сферашка цар вежаяркха цхьаиа лелаиу гIулакхаш.

30 совгIа кIам дах вай республикие. Переписа даиешна хьалхоархгарда территорера дикIаиа уж дIа-йоха минита декъаелнаш, фу деш да, цар культурни боарам миштад.

Переписа материалашкара бIаргдогрула революци яIалехьа кхыметтел шоай йолгур я доацш хиннача нохчийн гIалгIайн вахаре Советски Iальзал латтача шерашка хиина доккхий хувцамаш.

ХIанзара бахачу наьха Ерригсоюзни перепись Владимир Ильич Ленин — дуненан тIа эгIара хьалхарча болхлойн азархойн социалистически паччаьалкъеч организаторан кулгалонан вав бIаь шу дузаиа шера ю.

Наьха перепись эр чIогIа чоалхаиен бокъхен болх ба. Аьлча кхоачам ба, алхха вай республике бахача наха перепись еча дакъа лоацш 3,5 эзар сар хIана лаг дамна, хIалта Советски Союзе 600 эзар сар хургIилар.

Переписа 1970 шера 15 январе дIайоаларгьрьа, 8 дийнахь, 1970 шера 22 январе кхачалца дIа а гIоргьа.

Республика тороданиеи юртамиен перепись толаме чакхъяккхара, бокъха кийчен болх баьб. Массе метте хьаьржан IомаIын ямиай переписа кадраш.

Кхоачие езаеча моттигашка дIахоамийлай гIирса документаш, переписа маIаин декхарани доазийташ, массово-хьехама болх бен латт бахача наха юкъе.

«Перепись гIулакх — ведомственни гIулакх а доамаш, еррича республика гIулакх, берригача советски граждеий гIулакх даа — аьлаш В. И. Ленина. Цудухьа ерригача партийни, комсомольски, профсоюзни, общественни организацеий, районни, поселкови, станични, юртий исполнительни комитетаи, предприятеи, гIпанлонийн, совхозий, колхозий, учреждеений кулгалхой декхар да бахача наьха Ерригсоюзни перепись толаме чакхъяккхара ма могга новкъостаъ дар.

Нах бахача хIара пунше переписа мишта лел хIоккаш хIара денна тIехьоккаш доаттабе беза республика районийн городийн партийни, советски,, профсоюзни, комсомольски организацеиен ерригача общественностех, из лоарIаме паччаьалкъеч мероприяти чакхъяккхара перепнсе дIахьа лоацаргдоха дийза дергдоаца новкъостал а деш.

Дерригача халкъа юкъара гIулакх хиларах тарра, лаккача политически бояраме чакхъяккха еза бахачу наьха 1970 шераьа Ерригсоюзни переписъ!

ЛЕНИНСКИ КЪАХЬЕГАМА ВАХТА

Шийно - производственни объединене хIамаш йоахача цехе дIахьажи бIаргьаш а пхиъ хIамаш тера цех. DIадаха шу толамца чакхдаьккхача чун коллективо даххара декхараш тIаийнад пятилетка тIехьажа шера. Барабанщики хIамаш йоахача цехе 3400 метр кIада аходе, араханера продукце дикал лаккъе, иштта кхыдола дакхараш кхоачашъеча автуув боалаш къаьст ресничкаш Хумидов Ширване, Исаев Амсудина, Ромашкина Мариэ, кхычар.

СУРТА ТIА: Ш. Хумидов берий коч йоаккхаш воалл,

И. Плиева сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАРАШ

Дiадахача шера дакъа къаьхьама толамаш яхьи а ланадеш дiадолладьад пятилетка тIехьажа шу Грозненски химически комбината коллективо. Январа къаьстча декада задени толамца кхоачашъяьй цо. Комбината цехашта юкъе заранна социалистически яхьь къаьстача моттиг дIахецеш, укх шера Беев Александра кулгалдеча цеха боахлоша. Фенол аралеца нтт ден задени 108,8 процент кхоачашъяьй цар, хIалта ацетон аралеца план 110,4 процент кхоачашъяьй. Иштта дика къаьхьегаш а ян. Утхини Дронкини керте латтача пилиэтленни спирти аралеца цеий коллективо. Цар шоай план 107—109 процент кхоачашъяьй. Планах лаьрхIанчу соирIа аралеца продукци эзарш сомий маьIа а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

* * *

Дика дIадолладир Грозненски машинмакъа дистанце боахлоша пятилетка IеIхьарга шу. Грозне станце связисташа централизованни управленен сигнализаци бакьихаб берригача стрелочни боагаш. Балта юкъе кордадорани кхуъъаршка ончача итташ йолча рационализаторски предложенеша паччаьалкъеча бан пайда массеех эзар сом ба.

Чакхъяьккхий январа хьалхара декада. ХIара сменагара, отделагара, бригадагара довгIа хоамаш дог гIоздоахаш да. Берригача хьокхамашца диллина тIехьоккачашъяьй цар шоай заданеш.

Социалистически яхьь хьалха лаггг коммунистически къаьстача удирнаш: электромонтажник В. Е. Марков, телеграфистка Е. З. Солнышкина, монтер Ю. А. Иванченко, дукда къьбераш.

Г. АНОХОВ, пенсионер.

КХОАЧАМБЕРГБАЦ КАРАГIДАЬННАЧОХ

Белгталара толаман а доахаш чакхдаьккхар юртбоахама шу В. И. Ленин вав 100 шу дизара сийна юбилейна вахте латтача «Орденоникидзевский» совхоза къаьхьегамхоша. Генарг дола сом беррита а тIамабаьна дIадахача Iай нийсенна ваоттама хьалаш аьттув боацаш къаьхьег ресничкаш Хьохкаман дика да совхоза свекла лелеларий а. ПланагIа 1000 тонн цемара свекла йоаха езаш хиннача соахозо 1267 тонн ехкай. Къаьстта белгалабаьнад шоашт леладеча дерригача лаьттан хIара гектара тIара 437 центнер яьккха-ча нов. Ш. Паршоева бригадера свекла лелераш.

КарагIдьмнарех кхоачамбеш ма-ца совхоза коллектив. Шиг керттера уйла кхоачашдинза дисача декхарашта тIаерзаяьй цо, берригача тIабахийтаб ленински юбилее шера кхы а доккхагIа дика толамаш бахар духьа 1970 шерачра хьукъкъама лард йоллара.

Цу гIулакха 350 гектара тIа хIинзаьл а дика а дIадийнад гурахь дуе ялат. 450 гектар зибь аьхай, 600 гектара тIарча сомий гьяьнатта юкъе обработка яьккхий.

Сомий бешамашка лаьттах тIоалал чуйолийташ хий дуллаш латт, массанашка а минеральни удобренеш тайсаб, гамаитта. Цер тесай, царна гонахьара бабашш дIаьйсай, мотттиаш аьккай, сом луш йоачу гьяьнатта зуламтергаш та дуллаш опрасканаш ец латт.

КастагIа сом латтан йоаш га-ьнаш дIайоатташ латт 4-ча бригаде, цига дIайоатташ лоха гьяьнаш я.

1970 шера 6 гектар хургьа совхозе шпалерани кIаллаттача гьанний бен.

Иштта энтузиазмаша наьхьа-йоаш совхоза коллектив ленински юбилейна, тхо дог тийша да ше тIаийна социалистически декларайи цо сийленца кхоачандергелларах.

М. ДАЛАКОВ,
Ахьой «Мартана района «Орджоникидзевский» совхоза директор.

ВАГОННИКАШ— БIАЬ ДИЙНАХЬАРЧА ВАХТЕ

В. И. Ленин вав бIаь шу дузаиа дезина сийленца наькъяхьара социалистически яхье яьинача коммунистически кхъеларгама сийлен цIи лелаеча Грозненски вагонни депо коллективо доаха кхъеларгама толамаш дика да. Кхъеларгама оккарне лаьхьара пхе шера пайн а IIвизлехьа кхоачашъяьй цо. Хиина 1971 шера шоллаг1ча ах шера чотах кхъеларгаш я из. Дiадаьча дIаь шера сийрда мехханиза-та продукташ чуйоттара цер кийчьяьй итташ эзарш цистернаш. Вагонийта ремонт ира гIаяя а тIехкхочачьяьй. Цуга совгIа чаркашта, воздухораспределителашта, металлоиздeлешта ремонт ира план хIинзлехьа кхоачашъяьй.

Хiара дийнахьи буси ремонт-ян ца йоаллаш юкеиоаш хиина ва-гонаш укх тIехьхарча хана геттара кIезиигьеий, Цистернаита об-работка еш йоаккха а за ситка кIезиигьяй, Депо рентабельность лаккъеш укх дIадахача дIа дика паччаьалкъеина баь найда 2 милион гарга сом да.

Ши - шегIа хьаьнинадаш уж къаьхьегама толамаш. Цун керттера баьхьа да къаьхьегам кхетамца IIалгIехь а баьккха цIи лелаеш ца 673 болхло. Царна юкъе къаьстта дика къаьхьегарна белгалаьнна ва-вализальщик Москаленко Анатолий, промывальщицаш Шалимов Василий, Черков Иван, слесарь Тихонов Григорий. Цар хIинз къа-хиет пятилетка тIехьажа чера шоаллаг1ча ах шера чотах, Хьалта токара Бахматов Георгс къаьхьег хIанз 1971 шера чотах.

Цхьаьнакхетарехь дукха дахаш дезъе халача балхаите автоматизации механизации яра. Реконструкци ян сборочни цехаь, телескашта ремонт еча цеха, кхыча участкашта. IIдадахача шера къаьхьегам IиIмаи дарда тIа вIаштIехь баккхарах депона хиина пайда 100 эзар совгIа. сом да. Шоай предприятеи культура лаккъера а чIогIа къонсам лоаттабу депо коллективо. Депо коь дIадеIаз эозаш, гаьнаеш, кIiраш тера. баьсараш хьекха кийчьяьй массабо-ла участок.

Обществешна балха тIа а хьинаре дакъа лоаш депо болхлоша. Депо цехашка болх беш я кадрай общественни отдел. 100 совгIа тобI - тайпара профессех болх беча болхлоша хьинаре дакъа лоаш художественни самодеятельносте. Депо болх беш я духовной эстрадни оркестраш. Грозненски машинизмаьхьа отделене предприятешта юкъе массеза къаьхьега моттигаш йоах депо самодеятельносто. В. И. Ленин вав бIаь шу дузаиа денна къаьхьегама совгIат кийчьара Ленински юбилейна медалаши Сийлен грамоташи яхара 1970 шера 10-ча январе денз 100 денна йола плата дIайоалор юбилее сийна депо болхлоша. Цсийлен вахте эттача депо коллективо укх тайпара соцаильнически декхараш тIаэш, Пхе шера къаьхьегама оьсарле 1965 шера хинначуз 28 процент лаккъе, тIаьIа В. И. Ленин вав да тIа-кхоачаьа къаьхьегама оьсарле 25 процент лаккъе. Цистернаш юлача автоматизации механизации яра чотах къаьхьегама оьсарле 5 про-цент лаккъе созлк хинначуз. Пхе шера планаш согIа цIен а яь 90 эзар цистерна кийче, 1965 шера хиннача кхоачашъеча балхашка iIабода мах 10 процент лоабе, хIалта 1970 шера 3 процент лоабе, 1967 шера хиннача 0,25 процент рентабельносте боарзма лаккъе. Цу даькна В. И. Ленина юбилейга кхачалеъа цун боарам 0,2 про-цент лаккбе. В. И. Ленин вав бIаь шу дузаиа денга кхачалеъьа планаш лаьрхIачуз совгIа 400 эзар сом паччаьалкъенна пайда бе. Дикен тIехдикен мара оценка да луш ремонтера 90 процент ли-стераш араиеца, загова ремонт еш йоаккха за 30 минут кIезиигье, сихагIайова методаца 90 процент поездзита обработка е. Пятилет-ка шерашка производствана юкъе-яьха лерхI паччаьалкъенна 192 эзар сом пайда берббола 870 ра-ционализаторски предложени. Хiалта дезача цIейга кхачалеъьа производствана кокъеьхорьш пач-чаьалкъенна 120 эзар сом пайда берббола 730 рационализаторски предложеи. 1970 шера кийч а ян производствана кокъеьхорьш пач-чаьалкъенна 80 эзар сом пайда берббола 180 рационализаторски предложени.

М. ПЛЮЩ,
КПСС Грозненски горкома инструктор.

КПСС ЦК Тезисаш Iомаеш

ЛОАРХIАМЕ ДОКУМЕНТ

Укх деношка Iальзаьте дукха болх бу тха агитаторашеи поатни-информаторашеи. «В. И. Ленина 100 шу дизарга» яхаш КПСС ЦК гIоьвила Тезисаш къаьхьегамхоша дIайоазийташ ба уж.

Совхоза фермашка, трактороч-кхаш деладеча бригадашка, механически мастерскешка хьалхара читхаш чакхъяьнай. Хiанз из лоархIаме документ кIоарIаргIа дашха болабеннаб агитатораш.

Белгладе доагIа В. И. Ленинах лоыла цар дунпачуну къаьхьегам-хоша чоагIга терхам тIабахийта ладугIагIага.

Къаьстта кIоарга чулоацам бо-лаш хул агитатораша Саутиев Борисе, Борисгов Белана, политин-форматораша Ушиева, Алероева, Сосновскаяс ю беседаш.

Тезисаш юкъара тха болхлой хьи-нар айгу. В. И. Ленина юбилей гаргахкхаман латтан кIы а лаьхьагIа социалистически декхараш тIаийдар цар. Масала, совхоза ремонтни мастерской слесараша еноига ремонт е еза техника 25 февралъ дIайоалаелъеча тоа а ян дIаоттае лаьрхIан, хIалта Алероев керте латтача жа IуйI боагала хIара бIаь жийна тIехьана 130 Iалъло кхебе доаи денна.

М. ГУНОЕВ.
Малгобекна района «Ингушский» совхоза партком секретарь.

* * *

КПСС ЦК Тезисаша тха болхаа-ма къаьхьегамхой деган гIоздаьх-ход, къаьхьегама хьинар айдаьл. Духьхьана цхьан Аььте - Юртарча оттеделе къаьхьегама деладеча фермаа доярканна диймаьзи буси йоаккха шуоа цхьан центнер тIехьийтай. Хiалта Социалистически Къаьхьегама Турпал Бекадова, доярканаш Озлоева, Костоева, Чеснева шоай пхе шера планаш кхоачашъяь а баьнна хIанз тIаделаргIача шера чотах къаьхьегаш ба.

Годйенах йоагIачул совгIа ух бетта 8 тоактоп тодаь IIаотгае лаьрхIадар ремонтникаша, хIанз из цифра 15-нега дIахоачае лерхI пар.

Къаьхьегамхой хьинар совхоз-хар Ленински юбилей, цуьнга то-ламца накъабахара советски наха юкъе дьожа яьь я. В. И. Ленина хьабена ниьк, цун гIулаккаш дIа-ка хьагойт КПСС ЦК Тезисаша. Уж массанашка йийша къаьхьегаш тха болхаш.

Укх деношка КПСС ЦК Тезисаш къаьхьегамхоша кIоарIаргIа дIайоазийта болларгбуьга тха агитатораш, лектораш, докладчикаш.

М. КОРТОЕВ.
Наьхарен района «Назрановский» совхоза партком секретарь.

* * *

Грозненча химкомбината цехий, сменай коллективаша «В. И. Ленина 100 шу дизаргIа» КПСС ЦК аралъхача Тезисех лаьца до-кладаш, беседаш ешаш ба политин-форматораш, агитатораш.

Тезисашта пропаганда яра болх укх деношка дIабоабабаь пропа-гандисташа марксизма-ленинизма лардий школашка, комсомольскин политдепаша кружокашка.

Сийлахь-воккхача Ленина ва-харахь цун гIулаккехи лаьца до-кумент аралъхача гIоне кхы а чIогIаргIа хьинар айденна къаьхьег химикаша. «Химан хьалха кхоачашнергда В. И. Ленина юбилейна сийна гIаийта декхарашъ яха лозунг хьаллаьца хIара болхлочо, инженерно-технически болхлоша. Ден заданеш 130—140 процент кхоачашъю химкомбината дукхаха болхлоша. Къаьхьегамхоша юкъера яхь шерагIа йоаржаеча хьинар айдераш кхоачашъеш ба.

В. И. Ленина «Юбилейни Сийлои грамотаи» оаяш йоаккхаргхиларах дог тийша да тхо, йоах паьркома секретара нов, Космина.

С. БЕРДОВ.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГАРА, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГАРА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГАРА

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Советан тIоаттIа хала а деташ хоам бу, халача лаьарах цамогаш уллаш ха йыкхьячул тIеIыаrIа, цIи хеза СССР летчик-космонавт, КПСС член, Советски Союза Турпал полковницу Беляев Павел Иванович 1970 шера 10 январе кхалларах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

Оренбургски область. Сийрда бесаш долча металлаша обработка еча оркы заводе вIашагIьела яьинай кердача проектни цеха хьалхара аргIа. Шу чу оттаяьй Чехословаке предприятешка кийчьъ йIайача проекта станаш «ДУО-850», «КВАТО-500».

Йиззи автоматизаци яр баьан долаш къаьхьегама оьсарле 4—5-за лаккъе йиш хулийтаргIа кердача проектни станаша.

СУРТА ТIА: «КВАТО-500» стана машинин залс.

И. Кузнецова сурт. ТАСС фотохроника.

СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ ПАВЕЛ ИВАНОВИЧ БЕЛЯЕВ

Халача лазарах цамогаш уллаш ха яьккхачул тIехьагIа 1970 шера 10 январе кхелхав цIи хеза СССР летчик-космонавт, космос эгара хьалха караерзаярех цаI, Советски Союза Турпал полковник Павел Иванович Беляев.

П. И. Беляев ваьв Вологодски области Рослятински района Челищево яхача юрта 1925 шера 26 июне. 1942 шера, итт класс йистеяьккхачул тIехьагIа, заводе балха вода из, цига болх бу цо хьалхагIа токарь волаш цул тIехьагIа кийчача продукце приемщикаллех.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача бирсача хана П. И. Беляев, дукха эзараш цун ханара барам а санна, ший мукъагIа Советски Эскара мугIарашта юкъе вода, летни училище дика йистеяьккхачул тIехьагIа империалистически Японеца лаьттача тIем тIа дакъа лоац летчик-истребитель волаш.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIарча шерашка Тихоокеански флота ВВС гвардейски истребительни авиационни полке гIулакх деш хиннав П. И. Беляев. Цига 1949 шера Советски Союза Коммунистически парте мугIарашта юкъевода из. Летчик, вокхагIвола летчик, звеной командир, политически гIулакхашта эскадрилья командира заместитель хиннав.

1956 шера ТIема-Фе Краснознамени Академе деша хьожаву П. И. Беляев. Из йистеяьккхачул тIехьагIа авиационни эскадрильяна команда ю цо. Павел Ивановичах даьккхача дикача гIулакхий лакхха мах а беш, командоване 1960 шера космонавтий отряде хьожаву из. Цига космически техника Iомаяра гIулакха чIоагIа хьинар тIадохийташ ше хилар хьахьокхар цо, ма ярра Iомайир кема материальни часть, практически из лехкара навыкаш.

П. И. Беляевх тийша а тийша, Коммунистически партеи Советски правительствай 1965 шера цунна тIадиллар экипажа командир а волаш «Восход-2» яхача кемаца космически никъ белга. Из бехктоккхаме задани толаме кхоачашйир цо, моральни, лоIама дика гIулакхаш, майрал, чоалхачеча хьалашка болх бе ховш хилар хьа а хьокхаш.

Цу наькъагIа вахача хана цо кулгалдаьд са дунен тIа эгара хьалха кема чура космически аравалара. Кулгаша лехкара системах пайда а эцаш Iохоадаьд кема полковника Беляева. «Восход-2» яхача кемо баьча наькъо — керда, Iалаьмате лоархIаме оагIув хьайийллар космос карарзаяра историна юкъе. Советски Союза космически сий лаккхдир.

Космически никъ толаме чакхбаьккхарах Петр Иванович Беляевх Ленина ордени «Дошо седкъа» яха медали луш Советски Союза Турпала цIи а «СССР летчик-космонавт» яха цIи а тиллар. Иштта кхин а Цеца Седкъа орден, дукха медалаш я цун, доазол дехьарча дукхача мехкий совгIаташ тийннад цунна.

Укх тIехьарча шерашка специальни знанеш тIагIертта эгайоахаш тоаеш вар Павел Иванович, юкъарчал доацаш дакъа лоацар цо космосе баха космонавташ кийчбеча.

Социалистически Дай-мехка чIоагIагIа вола патриот, принципиальни коммунист вар П. И. Беляев, цо хьинаре дакъа лоацар общественно-политически вахаре, кулгаллеча партийни органашка, Моссовета депутаталла хийржав из, космос караерзаяра даькъе советски халкъа карагIдаьнарашта пропаганда еш вар. Каст-каста къамаьлаш дора къахьегамхошта, кагирхошта, эскарен флотен тIемахошта хьалхашка, доазол дехьарча общественноста вижалашта хьалхашка. Массанена а везар из сага эшачох саккхувши оарцагIвоалаш вола саг, дика новкъостий дезала дай хилара тарра.

Беляев Павел Ивановичах — Коммунистически партеи советски халкъен тешамеча воIах, къонахчал долаш сийленцеи космос караерзаьчох, денаьлеча доттагIчохи новкъостахи йола сийрда уйла даим латтаргъя тха дегашка.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Л. В. Смирнов, А. А. Гречко, М. В. Келдыш, М. В. Захаров, И. И. Якубовский, А. А. Епишев, С. Л. Соколов, Н. И. Крылов, С. Г. Горшков, П. С. Кутахов, Е. М. Тяжельников, Н. Н. Савинкин, И. Д. Сербин, Г. С. Титов, А. Г. Николаев, П. Р. Попович, В. Ф. Быковский, В. В. Николаева-Терешкова, К. П. Феоктистов, Б. Б. Егоров, А. А. Леонов, Г. Т. Береговой, В. А. Шаталов, Б. В. Волынов, А. С. Елисеев, Е. В. Хрунов, Г. С. Шонин, В. Н. Кубасов, А. В. Филипченко, В. Н. Волков, В. В. Горбатко.

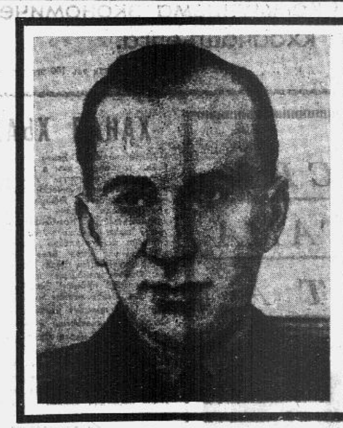

СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА ПОЛКОВНИКА П. И. БЕЛЯЕВА ЛАЗАРАХИ ИЗ ВАЛАРА БАХЬАНАХИ ЙОЛА

МЕДИЦИНСКИ ЗАКЛЮЧЕНИ

Язва йолаш цамогаш хиннача СССР летчика-космонавта полковника П. И. Беляева керчурачурашкара 1969 шера декабре цIаьхха чIоагIа цIий хьийддад.

Операци яьчул тIехьагIа брыжейка пхаьнашта тромбоз хиннал нйскейсарилга шерра оагIош болх ца беш совцарцеи шоргаш тишдаларцеи дIахо дукхагIа перитонит дегIадарцеи. Долла хIама даьдоллашехьа а, П. И. Беляев сецав 1970 шера 10 январе бийсанна 00 сахьати 20 минути яьлча деррига дегIа интоксикаци хиларах, пехкашка цIий Iарах, дог болх ца беш сацарах.

СССР МО Центральни тIемамедицински управлене начальник медицински служба инарал-полковник Д. КУВШИНСКИЙ.
СССР МО Керттера хирург СССР АМН действительни член медицински служба инарал-полковник А. ВИШНЕВСКИЙ.
Профессор Г. ВИЛЯВИН.
Профессор Д. САРКИСОВ.
СССР МО керттера патологоанатом медицински служба полковник А. АПАТЕНКО.

СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ, СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ ПОЛКОВНИК П. И. БЕЛЯЕВ ДIАВОЛЛАРА ВIАШАГIЪЕЛЛАЧА КОМИССЕГАРА

Комиссе хоам бу, П. И. Беляева дакъа чуулла кIий Советски Эскара Центральни Цlен Краснознамени зале (Коммуна майда, цIа 2) дIаоттабергънларах.

Венначоа нах тIабутаргба 12 январе 10 сахьат даьлча денз 18 сахьат даьлалцеи 13 январе 10 сахьат даьлча денз 13 сахьат даьлалцеи.

13 январе 14 сахьат даьлча Новодевичьи кашмашка дIаволларгва П. И. Беляев.

КЕРДА СКВАЖИНА

Старогрозненски кIоарга бурув деттача контора бурувдеттараша ханал цхьа ди хьалха бурув тоха доладаьд № 700 йолча тохкама скважинана. 5100 метр я цун проекти кIоаргал. ХIанз мехкдаьтта луш йолча Старогрозненски майдерча 24 скважинех эгара кIоаргагIа хургья из.

Скважинана бурув тоха тIадиллад мастер - коммунист Георгий Степанович Кротов керте латтача бригадана. Хьалхарча бIаь метра бурув теха даьннад.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

РАЦИОНАЛИЗАТОРАШТА КАРАГIДУВЛАРАШ

Дикоча къахьегама толамаща чакхдаьккхад пятилетка дийлагIа шу В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоакача заводэ рационализатораша. Цига творчески къахьегащ ва 352 рационализатор. Цар шера кийчйир 540 рационализаторски предложени. ХIаьта производствана юкъейихьар пачхьалкхенна 158,7 эзар сом пайда беш йола 466 рационализаторски предложени. Баь пайда социалистически доккхарох лаьрхIа хинначул 28,7 эзар сом дукхагIа ба. Къаьстта чIоагIа лоархIам болаш предложени кийчйир рационализатораша Тимофеева, Балаянца, Хаджиева Пищ..аашта кхы тIа а экранировани яра цар еннача рационализаторски предложене пачхьалкхенна 30.500 сом пайда баьб.

Л. САХОВА,
Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода рационализаце инженер.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Болх бе йолаеннай Донецки туьлорга фабрика хьалхара аргIа, болх бе йолалийта кийчьеш я предприяти хьалхара аргIа. ТолашагIа йолча техникаца кийчьеш я фабрика. Цун беррига нха боамби хьувзача 127 эзар йоачIнигах латт, цар тIа шера хьадергда 5.200 тонн тIехдика боамбе туьлорг.

Туьлорга хьалхара итташ тонки хIанзе а потребителашта — мехка трикотажни фабрикашта дIаяхьийтай.

СУРТА ТIА: боамби хоржачIоалхача цехе, массеxх машина тIа болх беш я болхло Пойманова Мария.

В. Турбина сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛИЙРХIАР КХОАЧАШДАЬД

Цlей дезде йодаш санна йодар къахьегама вахте Федин Александра смена. Бурув тохара шера план ханал хьалха кхоачашъяьй цо. Скважинана сихагIа бурув тохара чIоагIа сагота вар бурувдетта мастер Тонкогубов Дмитрий Ильич а. Ше сменагIа болх баь йистеваьнцаволлашехьа цIа ца водаш буровой юхесецар бурувдетта мастер. ТIеххьарча метрашта тоха бурув вIалла Iочу ца долаш санна хетар мехкдаьтта тохкарашта. Бурувдеттачун гIонча Богатырев ТIахIир каст-каста хьежар бурув мел кIоаргденнад, квадратни штанга тIа белгалонаш йора цо.

— ЛийрхIача IотIакхаьчад бурув, 2800 метр кIоаргденнад из.— болх соцабе!, — аьнна цIогIа аьлар бурув деттача мастерага. гIад а ваха. Буровой колонна хьалъайе, «Вира»! — аьлар. Бурувдеттача Федина болх бе йолаялийтар лебедка. Шертта айлуш лаьттан чепашкара хьалъурагIйоагIар бурильни колонна.

Кхоачашхиннад вай лийрхIар, аьлар цу гIулакха раьза хиннача бурувдеттача мастера Шера план ханал хьалха кхоачашъяьй. № 15 йолча скважинана тоха бурув проектах лаьрхIача кIоаргаленашка кхаьчад.

Бурувдеттачоа Федина карагIдиннад тамашийна дика хIамаш, яхаш дувц мастера. Цу скважина юххьанца бурув тоха доладаьр а тIеххьарча метрашта бурув техар а из ва. ТIехдика бурувдеттар ва коммунист Федин. Иштта дика къахьегамхо воландаь цун портрет хьалтеха доалл Карабулакски кIоарга бурувдеттача контора сийлен Доска тIа. Массаза а новкъосташта хьокхам телаш къахьег цо.

Бурувдеттача мастера Д. И. Тонкогубова бригадаца уж санна хьинаре къахьегаш, йоккха опыт йола мехкдаьтта тохкараш кхы дуккха а ба. Хьинаре къа а хьегаш, цар доахача толамий лакха мах бу. Пятилетка дийлагIча шера мехкдаьттахой цIей дездеча хана цу бригадана елар «Грознефть» объединене эзар сом преми. Бригаде къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба бурувдеттараш В. Бычков, А. Федин, бурувдеттарий гIонча Т. Богатырев, А. Емельянов, Н. Бобровский, лаборантка Е. Ткачева, кхыбараш а. Иштта бригада коллективо лоархIаш а чIоагIа сийдеш а ба пежарий ДемидовгIар Виктори Петри.

ДикагIбарий цIераш йоахача хана хьоаха ца вича Iе йиш яц хьалха хинна слесарь П. И. Масленников. НохчГIалгIай республике эгара хьалха цунна елар «СССР мехкдаьтта доахача промышленноста отличник» яха значок. ХIанз из болх беш ва участкови механикалла. Каст-каста хул из буровой йолча. Шийгара новкъостал эшачоа дог раьза долаш ший опыт дIалу цо.

Бригадана карагIдийнна дикадараш дукха да. Цунга хьежжа дика да доаха къахьегама толамаш а. Массаза толамца кхоачашъю цо геолого-технически нарядаш. Халача балхашта механизаци яра гIулакх дика вIаштIехьдаьккхад бригаде. Керда техникен дикагIйола технологи ший ханнахьа производствана юкъекхухь. Сихен кIоарген бурув тоха, яхача девизах къахьег цу барт тайпача коллективо.

Цох хьахиннар дика да. Проектах лаьрхIача хьисапе 450 метр кIоарга Iочуяхийта езаш яр 14 дюймови кондуктор. Скважинана бурув тохара режим нийса лелаяр бахьан долаш кIезиг-дукха хувцамаш хилар цу хьакъе а. Кондуктор Iочуяхийта ца езаш вIаштIехьдаьлар скважинана бурув тохара гIулакх. Духхьал из цхьа операци бахьан долаш пачхьалкхенна кходи 23 эзар сом.

Иштта къахьегача бригада мехкдаьтта доахарашка дIаелар шоаш бурув теха скважина. Цо укх деношка йоккха мехкдаьтта кIеж тохаргхиларах дог тийша ба бурувдеттараш. Ленински сийлен юбилейни вахте эттаб хIара сменера дикагIбола бурувдеттараш. Цул совгIа цу вахте латтарна юкъе ба тайп-тайпарча къамех бола нах. Цо къаьгга хьахьокх цхьа дезал сана барт тайна дукхача къамех латтача коллективо хьинаре къахьегилга. Ленински юбилейни сийлен вахте латт бурувдеттар татарин К. Сайфутдинов, бурувдеттачун гIонча гIалгIа Т. Богатырев, эрсе А. Емельянов, украинец Н. Бобровский, белорус И. Теслович, кхыбараш.

Скважина тахкара балхаш графиках лаьрхIача хьисапе дIахьош да. Цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йохийташ скважине Iочуухийт насосно-компрессорни турбаш. Кастта цу турбашка гIолла 2800 метр кIоаргачара мехкдаьтта йоккха кIеж тохаргья. Цох Iалаьмате боккха кхаъ хургба мехкдаьтта тохкарашта. Из шоай толам цар хетабу В. И. Ленина юбилейна. ЧIоагIа къовсам лоаттабу цар Ленински юбилейни медаль яккхара.

Ж. БАКАЛЮК,
тха штате воаца корр.

МЕХКДАЬТТА СОВДАККХАРА

Дикача къахьегама толамашца чакхдаьккхар дIадаха шу «Октябрьнефть» НПУ мехкдаьттахоша. Дикка дегIадоаладаьд цар хьадоаккха мехкдаьттеи гази. Болхлоша, специалисташа дукха творчески къахьегар бахьан долаш дIадахача шера мехкдаьтта промыслови управлене хьалаьккха «Iаьржа дошув» 36 проценти газ 20 проценти дукхагIа хилар пятилетка кхоалагIча шера даьккхачул. Дукха къахьийгад мехкдаьттахоша скважинай къаьнача фондера дукхагIа мехкдаьтта даккхара, гуча а йоахаш керда резерваш производствана юкъекхахьара. Иштта къахьегар бахьан долаш цхьа бутт дIабахийтанзар мехкдаьттеи гази аккхара план тIеххоачаш ца еш. Цулухьа вIаштIехьдаьлар мехкдаьтта даккхара план ханал дуккха а хьалха кхоачашъе. Планах лаьрхIачул совгIа даьккха «Iаьржа дошув» 70 эзар совгIа тонн я.

Хьадоаккха мехкдаьтта дукхагIа хиларга хьежжа дикка лакхъеннай къахьегама овсарле а. Пятилетка кхоалагIча шера хинначул 30 процент лакхъелар из соахка.

Планированеи экономически стимулированеи кердача системах болх беш я тха управлене коллектив. Ховш ма хиллара цу системах болх беча хана керттера хьокъам ба реализаци яь продукци. Из кхеталеча мехкдаьттахоша продукцена реализаци яра шера план 102 процент кхоачашйир, Пачхьалкхенна итт миллион совгIа сом пайда баьб.

Октябрьски мехкдаьттахой район юхадийнъеннай. Укхаза дIадахача шера кIоаргача мелови тIоанашкара мехкдаьтта даха доладир. Соахк бурув техача № 299 йолча скважино йоккха мехкдаьтта кIеж техар. Дийнахьи буси цо лу «Iаьржа дошув» 600 тонн я. Иштта мехкдаьтта кIеж техар № 206 йолча скважино фораменифереви тIоанашкара а. Дийнахьи буси цу скважино лу мехкдаьтта 220 тонн я. Цу масалаша къаьгга хьахьокх мехкдаьтта даккхара перспективаш йоккхий хилар.

Дукха балхаш дир дIадахача шера хьагул а яь, мехкдаьттаца хьайоагIа газ дIаяхийтара а. Хьал а яь. болх бе йолаялийтай газораспределительни станци, ши газови коллектор. Из бахьан долаш дийнахьи буси йоаккхаш хиннача 130 эзар кубически метрагара 320 эзар кубически метрга дIакхоачайир газ.

КIезига балхаш дахзар соахк технически прогресс яра тIалерзалаь а. Цхьайолча скважинашта мехкдаьтта кислотни эмульсецъ обработка йир. Из бахьан долаш планал совгIа шера даьккха мехкдаьтта 30 эзар тонн я. Хьадоаккха мехкдаьтта дукхагIа хилийтара мехкдаьтта тIоанашта хий чу а ухийташ, искусственни низ тIалоаттабаьб тIоанашта. Из бахьан долаш хьадоаккха «Iаьржа дошув» совдаьлар 20 эзар тонн.

Шоай хьинар кхо ца деш къахьийгад тха управлене мехкдаьттахоша скважинай къаьнача фондера дукхагIа мехкдаьтта даккхара. Скважинай геологически хьалаш кIоаргга Iома а деш керда резерваш производствана юкъейихьай. Цунга хьежжа дукхагIа хулар хьадоаккха мехкдаьтта а. Соахк кийч а яь, производствана юкъейихьар 2 бIаь совгIа геолого-технически мероприяти. Цо вIаштIехьдалийтар хьадоаккха мехкдаьтта 2,5 эзар тонн совдаккха. Къаьнача фондах дукхагIа пайда эцар хиланза даргдоацъ хIама а хинна дIаэттад тха управлене.

Къаьнача фондах дукхагIа пайда эцарал совгIа мехкдаьтта доала керда моттигаш лехаш дукха къахьег тха коллективо. Соахк бурув тохаш яр 5 керда скважина, хIаьта тохкама бурув тохаш 5 скважина. Царех шиннена соахк тоха доладир бурув. Иштта шоай торонех пайда ийбеш къахьегача мехкдаьттахоша толамца кхоачашъю пачхьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши.

В. И. Ленин ваь бIаь шу дузача денна сийленца накъабахара яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча телемеханизированни промысла коллективо. Управлене чуйоагIача промыслашта юкъе эгара хьалха кхоачашйир цо мехкдаьттеи гази яккхара шера план. Планах лаьрхIачул совгIа даьккха «Iаьржа дошув» 37 эзар тонн я. Белгалдаккханза даргдац цу промысла коллективо соахк даьккха мехкдаьтта пятилетка кхоалагIча шера даьккхачул 70 процент дукхагIа хилар, хIаьта къахьегама овсарле лакхйир 60 процент. Хьадоаккхача мехкдаьттагеи газагеи дIабоза мах лохбарах духхьал цхьан шера пачхьалкхенна кхоладь 300 эзар сом. Иштта къахьегаш даьхача толамий лакха мах баьб. Шаккха тIера Iо ца йоаккхаш района сийлен Доска тIа йоалл промысла коллектив. Иштта дика толамаш даьхар Гойт-Корт яхачеи Гудермесски промыслай мехкдаьттахоша. Цар а шоай декхараш тIеххоачашдаьд.

Управлене бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай мастер коммунист А. Л. Ананьев керте латтача бригада. Шера планал совгIа цо даьккхад 35 эзар тонн мехкдаьтта. Цул дукха тIехьа ца юсаш хьинаре къахьег мастер нов. Дашков керте латтача бригада а. Цо укх шера чотах даьккха мехкдаьтта 30 эзар тонн я.

Мехкдаьттахой боккъонца бола гIончаш ба скважинашта лаьттан кIалха ремент ераш. Цар беча балхах тийша да мехкдаьтта доахарий къахьегама толамаш. Из кхеталеча ремонтникаша хьинар кхо ца деш къахьег. Къаьстта дика болх барца белгалъяьннай, мастераш нн. Левшини Ноговикови керте латта бригадаш. Юкъера лаьрхIача шера план 124,7 процент кхоачашъяьй цар.

Иштта дика къахьегаш накъабоагIа мехкдаьттахой В. И. Ленина юбилейна.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
«Октябрьнефть» НПУ производственно-технически отдела начальник.

ТАТАРСКИ АССР. Казански «Теплоконтроль» яхача завода приборостроителаша декабрь бутт юкъекхоаччаше а кхоачашйир продукцена реализаци яра шера план.

Духхьал кхом баьча средствай чотах предприяте арахийцай 60 эзар гаргга тайп-тайпара измерительни прибораш, 83 процент продукци кийчъю укхаза дунен дикагIча образеций боараме. Планал совгIа кийчъяь изделеш дIакхухьийташ я.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа): слесарь-сборщик П. Аршинов, участка мастер Н. Колесанов, цеха технологически бюро кулгалхо А. Сундюнов заказчикашка дIаяхьийталехьа манометрашка хьожаш ба.

В. Мясникова сурт.
ТАСС фотохроника.

КХОМБАРА ТIЕХЬА

Планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка болх беш я тха фабрика 1967 шера денз. Цу юкъе дикка дукхагIа хиннай реализаци ю продукци, лакхбеннаб хулаш бола пайда. Нагахь санна 1967 шера планал совгIа 4329 эзар сома маьха продукцена реализаци еш хиннаяле 1969 шера декабрь бутт чакхбалалехьа 4899 эзар сома маьха продукцена реализаци яьй.

Духхьал укх шера хромови, кIала ехкен текстильнии материалаш кийчъяра болх тоабар бахьан долаш цехашкара 14 саг балхара мукъавалийтар. 29 эзар сома маьха хромови, кIала ехка, текстильни, хьамча, гранитол яха, иштта кхыйола материал кхояьй. Цунах 9 эзар пар тайп-тайпара гIирс тийгаб. ЙоагIача процентал совгIа материал кхояьча болхлошта цунга хьежжа алапи а лу № 1 йолча цехе. Цехашка гIон йола материал, фурнитура дIаахийтара тIахьожам лоаттабу, продукце дикалга хьажара ди дIаккхухь. Иштта уж лакхе йийца мероприятеш накхъякарах укх шера 60 эзар сом планах лийрхIачул совгIа пайда хиннаб фабрика.

В. РАДОВА,
обувной фабрика ППО начальник.

ГIИШЛОНИЙ БАЛХАШ СИХДЕННАД

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе Центральни газофракционирующи установка хьалъечара гIишлон балхаш Iалаьмате чIоагIа сихденнад. ТIеххьара балхаш чакхдалаш латт. Хьалъяь йоалаш латт вай республике эгара йоккхагIен лоархIамегIен йола гIишло.

Цхьайтта километр хула майда дIалаьца балхаш деш ба монтажникаш. Цига хьинар кхо ца деш къахьег 4 участка, 8 комсомольско - кагирхой бригадаша, 2 бIаь совгIа коммунистически къахьегама ударникаша. Установке Iалаьмате дукха я тайп-тайпара блокаш, электротехнически устройстваш, аппараташ, цул совгIа ЦГФУ болх беш я иттех подстанци. Из лоархIаме гIишло хьалъяла бутт гаргга ха мара йисаяц.

ДIадахача бIарччача шера сихденна кхоачашдеш хилар цига де мел деза балхаш. Цхьан дийнахьа цIаьхха хьовзам хилар гIишло хьалъеча, цхьан участкера балхаш соцадир. Газгольдераш вIашагI ца йохкаш соцайир царови резервуараш ца хилар бахьан долаш. Из кхачамбоацар дIадаккхара сихха оарцагIбаьлар специалисташ. Телеграмма яхьийтар цу гIулакха Баку. 26 бакински комиссарий цIерагIча Азербайджански завода комсомольцашта шоай болх йистебаьнначул тIехьагIа лоархIаме объект хьалъеча эша агрегаташ кийчйир.

Цхьа дезал санна барттайна централни газофракционирующи установка хьалъеча къахьегаш ба эрсий, нохчий, гIалгIай, гуржий, хIирий, кхыча къамех бола нах. Цхьа бутт дIабахийтац цар шоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачаш ца деш. Резервуараш вIашагIйохкара болх чIоагIа чоалхане ба. Цудухьа из лоархIаме декхар кхоачашдар тIадожадаьд НохчГIалгIай АССР заслуженни гIишлошъер Ефремов Николай Лаврентьевич керте латтача бригада. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча бригада лакха къахьегама толамаш а доахаш хьокхам тел бригадашта. Къаьстта дика болх барца белгалбаьннаб цига монтажникаш В. Молофеев, В. Жуков, кхыбараш. Дукха ха йоацаш вIашагIъехкача резервуарашка хьожаш хилэ пачхьалкхен комиссе. Кийчъяьча резервуарашта тIехдика оценка елар цо.

ГIишлошъерашта деккха новкъостал ду комсомольцаша а. Дукха ха йоацаш хиннача собране цар социалистически декхараш тIаийцар установке чакхдаха мел деза монтажни балхаш ханал дукха хьалха кхоачашде. Иа да цар В. И. Ленина юбилейна кийчду къахьегама совгIат. Комсомольций дош чIоагIа да, монтажни балхаш хIанзлехьа толамца кхоачашдаьд. Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба комсомольцаш мастер В. Нечаев, слесарь - сварщик Х. Сабдулаев, арматурщикаш Л. Кищенко, Л. Аникина кхы дукха бараш а.

Установка хьалъеча къахьегачарех ахаш комсомольцаши кагирхойи ба. Цар болх беча участке цIаккха хьовзам хилийтац шоай бехках.

ЛоархIаме гIишло ший ханнахьа хьалъяь яккхара боккха бехктеккхам тIалатт заказчика. Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективана. Хьалха дIаяхача хана хиннакхьа эша материалаш Iалашъяра гIулакх эза ла лелaдора цо. ХIанз из болх тоабаьб заказчика, сихагIа тIакхахьа йолаеннай эша материалаши оборудовании. Юххьанца заказчика бехках тIехьдаьнна балхаш сихагIа кхоачашдаь дахара шоай хьинар кхо ца деш къахьег № 7 йолча треста Грозненски управлене «Промвентиляция» яхача треста, «Южмонтажавтоматика» яхача треста, кхыча гIишлон организацей болхлоша.

ЛаьрхIа хинначул дикка тIехдаьннад чакхдаха деза электромонтажни балхаш а. Из кхета а деш хьалхашка латта декхараш сихха кхоачашдара цIенхэштта оарцагIбала безе «Кавэлектромонтаж» треста болхлой. Электромонтажни балхаш чакхдахара ха тиллийта йиш яц.

ДIалолалеташ пятилетка тIехьара шу. Укх гаргарча хана деррига низаш оарцагIаьха йистеяккха еза лоархIаме установка.

Г. ЛЕВИН,
тха штате воаца корр.

УДОБРЕНЕШИ ХЬУВКЪАМИ

Лоаман йисте дадача лаьтташ тIа дIаювча культурай хьувкъам лакхбара боккхача лоархIаме я удобренеш. ХIана аьлча лоаман юкс дадача лаьтташца кхоачамбеллаш тIоадал хул (каст-каст) догIаш делхарах). Цудухьа ийсбетта гарга баьцовгIаш тIаювл цу лаьтташ тIа, хIаьта цар лаьтташцара хьоанал дIаоз. Къаьстта кIезига хул хьоанал тIехьа чуэцаш йола культураш дIаювча лаьтташца, масала: ялата юв хьажкIаш, гидуаргаш, судански баьцаш. Уж культураш тIехьа чуэцаш хиларах, оасар гуйре кIоаргъяллалца тIа а доал, хIаьта лаьттанцара хьоанал дIа а увз. Цул совгIа, органически вещесгваша разложени ца ярах, лаьттанцара хьоанал вIалла а тIахкетац. Цу тайпара тIехьа чуэла культураш дIаюв лаьтташ 7 эзар гектар да тха районе, цул совгIа царна IотIакхет шоллагIа дIаюв культураш йола кхоъ-йиъ эзар гектар лаьтта. Уж а ма йий тIехьа чуэцаш.

Цу тайпара долча лаьтташ тIа дIае езаш хул гурахь юв культураш. ХIаьга цу лаьтташ тIа удобренеш товсаш ца хилча уж лерттIа хьувкъац. Иштта эсала хул цу тайпарча лаьтташ тIа дIайийна бIаьсти юв культураш а. Уж деррига бахьанаш долаш къаьстта боккха теркам тIабехийта беза района боахамаша кхашка органически минеральни удобренеш ехкара. Из гуш да боахамий опытага хьежача. Района дерригача боахамашта дика пайда хул гурахь ювча культурашта аммиачни селитраца подкормка ярах. Иштта дIадахача шера района боахамаша аммиачни селитраца подкормка йир 1200 гектар лаьтта. ХIара гектара тIа цхьаьцца центнер а кхоачийташ. Из баьхан долаш гурахь дийнача ялата хьувкъам дикка алсамбаьлар, масала: ХХ-ча партсъезда цIерагIча колхозе кхо центнер, «Южный» совхозе пхи центнер, «Джалка» совхозе кхо центнер. Дика хов района боахамий специалисташта шекара свекла дIаювча кхашка минерагIаши меллен удобренеш товса еза а. Дукхача шерий опыто хьахьекхад из культура дIаювча лаьтта хIара гектара тIа шишша центнер аммиачни селитрен, 3—5 центнер суперфосфати ва тессача свекла дика ца хьувкъалга. Цудухьа хIара звено къахьегамхой шошоай участкашка шортта удобренеш ехка гIерташ хул. Масала, Социалистически Къахьегама Турпал йолча Муслиева Тамарас хIара гектара тIа итт центнерга кхаччалца минеральни удобренеш ехк. Цул совгIа, ше гIулакх деча участкашка хий дулл, хIаьта лаьтта дика кийчду. Цу гIулакхаша торо хулийт культураш дIайийнача кхашка оасар ца хилийта, уж дика хьувкъае.

Тха района боахамашка хIанз а кхоэчамболаш удобренеш хилац — хIара гектара 1,5 центнер. ХIаьта хIара шера лаьттанцара хьоачал хьа а оаш, эшшача боарамагIа цу тIа удобренеш ца ехкаш хилча, шерагара шерага дIаювш йолча юртбоахама культурай хьувкъам эшалу. ГIулакх сенах латт аьлча, из латт тха боахамашта дукхагIа удобренеш лоттаярах — хIара гектара шишша центнер мукъагIа кхоачаргйолаш. Цхьабакъда, юртбоахама министерства тха боахамашта укх шера хьалхарча квартале хьожаяь удобренеш дIадахача шера хиннчарел а 200 тонн кIезигагIа я.

Белгалде доагIа цхьаццабелча специалисташта хетачехи, хIаьта цар гIулакхаштеи юкъе йоккха юкъ йоаллаш хилар. Юртбоахама культураш дика хьувкъае йиш яц минеральни, органически удобренеш лерттIа лелаеши, хIаьта царех лерттIа пайда эцаши ца хилча. Цу хьакъехьара шоай дехкар дика кхоачашду «Ачтуринский» совхоза керттерча агронома Яхъяроев Хьусена. Цо хиддаиза тIахьожам лоаттабу боахаме хьакхухьаш йола минеральни удобренеш бе доацаш дагадеххача Iо ца йоассайтара, удобренеех лерттIа пайда эцийтара. Цхьабакъда кхыча тайпара оттадаьл удобренеш лелаярен царех пайда эцарел гIулакх Куйбышева цIерагIча колхозе. Самосвалашца хьаена минеральни удобренеш кхоалеш кIала бе а йоацаш Iойоассайир, хIаьта кхоалеш тхов беха ба. Из баьхан долаш тIоадаяь аммиачни селитра чIоагIъеннай. ХIаьта колхоза керттера агроном В. Садулаев цийна вIалла хIама гунахьа доацаш санна сагота воацаш лел.

Ала доагIа, минеральни удобренеех боагIIача тайпара пайда эцача боахамашка дика хул хьувкъам. Иштта, дерригача боахамашка хIара гектара тIа цхьаттара ехк удобренеш дукхалга диллача, бакъда цох хьакулар тайптайпара да. Нагахьа санна ХХ-ча партсъезда цIерагIча колхозе дIадахача шера хIара гектара тIара 15,5 центнер кIаи 38 центнер хьажкIаши чуийца яле, лоаллахарча Куйбышева цIерагIча колхозе 14 центнер кIаи 12 центнер хьажкIаши мара яханзар. Из нийсденнад хьалхарча колхозе минеральни удобренеш, севообороташ нийса а лелаеш, агротехника бокъонаша дIа ма деххара ехкарах, хIаьта шоллагIча боахаме — бе а доацаш дагадехача хана. Цунца дувзаденна хилар хьувкъам а.

Юртбоахама культурай хьувкъам алсамбаккхара йоккха резерв я органически удобренеш а. ХIана аьлча цхьан шера кхашка уж ехкача доалаш дац гIулакх. ХIара шера оттаьча системагIа ехка еза уж. Цудухьа царех боала пайда гуш хул. Боахамий специалистий дехкар да йолаш йолча ерригача органически удобренеех боагIIача тайпара пайда эцар. Уж кхашка ехка еза керттера оахам деш, хIана аьлча культиваци еш ехкача удобренеех эшаш бола пайда хилац. Хови да культиваци еш ехкача удобренеех уж ехкача шоллагIча шера боала пайда а Iаьха лакха ца хулийта, хIана аьлча йохкалуча удобренех боалла азот феца дIаув, хIаьта из баьцовгIашта чIоагIа эша удобрени я.

ХIара шера 40 эзар тонн уж удобренеш йохк тха боахамаша кхашка. Дале а специалисташа йоакхо яц уж удобренеш лерттIа Iалашъяра. Кхо вIашкатохачa хана из гIулакх лерттIа дац, хIаьта кхийшкара из тракторашца ардоаккхача хана дукха лаьтта, жагIа ув цох. Цу тайпара Iалашъяьча удобренех боала пайда дикка лохлу. Иштта гIулакх дукха нийслу «Джалка», «Шалинский» совхозе. Дика оттадаьд из гIулакх ХХ-ча партсъезда, Ленина цIерагIча колхозашка. Хьалхарча совхозе хIанзле 2,5 эзар тонн кхо диллад кхашка, планах диллa дезар 2 эзар тонн долча.

Юбилейни шерарча хьувкъамаш йоакхо еш ба юртбоахама къахьегамхой. Бакъда дерригача боахамашка цхьатарра дика оттадьдац из гIулакх. Колхозий, совхозий специалистийн кхаш леладерийн кхы я ха я данза дисар кхоачашде. Цу гIулакха оарцагIъяха еза шоай ерриге торонаш. Иштта мара йиш хургьяц тIайна дехкараш кхоачашде.

И. ПУГАЧЕВ,
агроном.

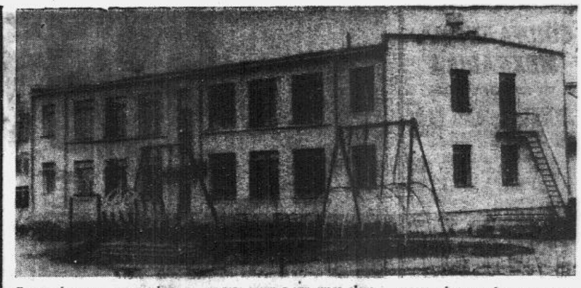

Ер да дIадахача шера гIишлошъерашъ бераштa даь соагIат. Заводской района Черноречье яхача поселке хьалъяьча кердача беша-ясле здани я укх сурта тIара яр. 280 бер да укхаза дахаш. Цар доалахьа я хоза оборудовани яь столови, йоккха сийрда спальнеш, ловзара зал, кхыдар.

И. Плиева сурт.

КОЛХОЗА ВЕТЕРАН

ТкъоалагIча шерашка хинна комсомольцаш даь дика гIулакхаш белгалдоахача летописа тIа дIаязде мегаргдолаш да Черсков Алексея Филипповича къахьегама толамаш а. 1929-ча шера «Колос» яха юртбоахама коммуна вIашагIъеллареx цаI ва из. Цу хаьз барайтта шу даьнна зIамига саг вар Черсков Алексей. ХIана шовзткъа шу даьнад цу хана денз, хIаьта а биццац царна Владимир Ильич Ленина белгалдаьча кердача вахаре эггара хьалха шоаш баьккха гIа.

— ВIашагIтехар ъьеча каьза боахамаш, — дагаьуц Черскова — цхьаболчар говраш а яцар, цхьабакъда балхаца безам болаш, болх бе Iема кулгаш дар.

Коммунараштa дицлургдоацача деноех цаI дар эггара хьалха боахама лаьтта аьха «Фордзон — Путиловец» марках йола шиъ трактор йоаздаь ди. ТIехьарча хана колхозникаша бегаш беш «Федор Павлыч» оалар цу тракторах. Говрал башха сихагIа а йоацаш, ши боал боахача нохарца мара лаьтта аха низ а бацар цар. ХIаьта кIезига яр кхыйола тIехьатосса механизмаш а. Цудухьа кхаш леладерий керттера балха инвентарь марси, мангаш, бели яр.

ЧIоагIа гIадбахабар «Колос» яхача боахама къахьегамхой 1933 шера МТС-о шоай боахаме балхаш де «СТЗ» марках йола йиъ трактор, «Коммунар» яха ялат чуийду комбайн, боккха низ бола тайп-тайпара тIехьатосса инвентарь хьожайича. Цу хана Алексей ворда тIа болх беш вар. Цхьабакъда дог-уйла массе хана машинашца, техникаца дар цун. Цудухьа машинаш товеш, кхыдола балхаш деш механизаторашта новкъостал де гIерташ даим царца хила гIертар из.

1935 шера ши колхози «Колос» яха коммунеи вIашагI а теха «Красная Армия» яха керда юртбоахама артель вIашагIъеллар. Цу хана техникаца боккха безам бола Алексей механизаторий дешар деша вохийт Воронцово-Александровски дешара комбинате. Дика дийша а ваьнна цIавенначул тIехьагIа, къона тракторист кхаш леладеча бригадана керте оттаву. Дехке баланзар юртбоахама артела кулгалхой Алексей Филиппович бригадана керте оттаварах. Цхьаха яьлча бани, столови, Ленински уголок, кхаш леладерашта хилансa дaргдоаца кхыдола хьалаш а долаш йола боахама эггара дикагIа йола кхай тIара стан вIаштIехьъяьккхар цо. Шоай терко ярга хьежжа къахьегар бригада болхлоша а.

— Болх ца хилча сатем боацаш ва из, — оалар Алексеях бригаде. Из бакъ дар. Бригадир волаш а токарь-шлифовальщика говзал Iомайир цо. Из говзал эшаш яр, хIана аьлча цу халача хана техникана ремонт еш эшаш йола овтхал лаха атта дацар, цудухьа дукхагIа йолча хана механизатораша шоай низаца хьайора уж. Цигга чIоагIа накъавьлар Алексея Iомаяь шоллагIйола говзал. Цо хьаеш хинна оатхалаш заводо арахецачарел вогIа хилацар. Цудухьа, дукха нах ухар Алексей волча запасной оатхал е яхаш дехар деш. ХIаьта ше мукъа волча хана новкъостал дора цо кхыча боахамашкара баьхкача механизаторашта, а. Уж балхаш дешшехьа трактористий курсашка дешаш бараштa кьеха а кхоабора Алексей Филиппович.

ТIаккхьачар А. Ф. Черсковна цIаккха а дицлургдоаца 1941 шу. Цу шера «Красная Армия» яхача боахама коммунисташ цунах боккха тешам а бенна шоай мугIарашка дIайицар Алексей Филиппович. Цул тIехьагIа ши бутт баьлча болабелар Сийлахь-боккха Даьхен тIом. МоастагIий Нохч-ГIалгIай республика мехкдаьтта доаккхача районашта тIагIерташ бар. Фронт станицана хьатIаккхоачаш латтар. Цу ханна А. Ф. Черсковна дехкар тIадиллар, юртбоахама техникеи мастерской оборудованийи кIалхаръяккхе моастагIа тIаккхоачаргвоацача дIаоттае аьнна. ХIаьта вай тIемахоша фашисташ Нохч-ГIалгIай республикана гаьна баьхачул тIехьагIа, техника юха а еча, шоай хьинар кхо ца деш, тIемахошта ялат кхеде дIаоттар кхаш ледадераш.

Сийлахь-боккхача тIема шоллагIча шера бIаьсти дув ялат ше колхоза кхай тIа дIадувш вар Алексей Филиппович. Геттара хала дар механизаторашта болх бе. Iай шийлача хана кулгаш аьшках дIа а леташ тоайора юртбоахама техника. Тишъенна машинаш чехка йохар, хIаьта яцар ехачун метта дIаоттае запасной оатхалаш, ерригa промышленность тIема болх беш яр. Цхьабакъда халонех ца кхераш, низ кхо ца беш къахьегар механизатораша. Хьалаш геттара во доллашехьа ханнахьа чакхйоаккхар ремонт. Лоаца аьча бригадера хIаравар дукхагIен дикагIен болх бе гIерташ вар. ХIаьта моллагIа болх беча хьокхам гойташ къахьегар Ленински комсомоло кхеваьча коммуниста, дикача новкъосто, воспитатела — Черсков Алексея.

Цу халача хана эшаш хилар боахама аьшка пхьар. — Алексей гIо де тхона, — дехар ду колхоза кулгалхоша. Аз хIанзалца баьм бац из болх. — Бе хьажа хьо, тхо теш хьога буларгба из болх. Цу тайпара хабар хилар кулгалхоштеи Черсковнеи юкъе.

Иштта аьшка пхьар хилар Алексеях. Дика я ала йиш яцар цо эггара хьалха яь оатхалаш. Цхьабакъда, кIезиг-дукха ха яьлча говзал Iома а яь дикача пхьаро санна болх бе воланелар из. Цу тайппара, трактористa, комбайнера, шофера, слесара, токара говзалашта тIаккхийтер кхы а цхьаькха а — аьшка пхьара яр.

1958-ча шера ремонтно-тракторни станцегара техника эца йиш йолаш хилар «Красная Армия» яха колхоз. Цул совгIа хьайир боахаме керда мастерски. Алексей Филипповича керттерча механика болх белга тIадиллар, цул тIехьагIа — мастерске заведующи. Мастерске чу дукха цехаш я, иштта: кузнечни, сварочни, токарни, слесарни, вулканизаци ю, моторашта обкатка ю, электроцех, оатхалаш чуйола склад, кхыяраш. Мастерскеш тIеххьарча хана яьннача оборудованеца, механизмашца Iалашъеча доккха дакъа лаьцар новкъоста Черскова.

Дукха техника я хIанз колхозе: 53 трактор, 29 ялати силоси чуэца комбайн, 46 автомашина, хьажкIаш чуэца комбайнаш, тайп-тайпара тIехьатесса инвентарь. ХIаьта из техника тоаеш йоккха опыт йола 30 специалист ва мастерске болх беш. Цул совнагIа цар гIулакх де езаш я подсобни предприятешка, бытовой заведенешка, хьайбаш леладеча йола механизаци.

Дукха ба царна юкъе Черсков Алексей Филипповича Iомабаь нах. Иштта, Сунженски районе, республика кхыча районашка, лоалаха ухкача республикашка болх беш бIаьнел совгIа механизатор ва цо механизаторий говзал Iомаяь, Дагабовла е новкъостал эшаш каст-каста ух Алексей Филиппович волча, цо кхебаьраш а, кхыбола нах а.

Ялат дIадувш 2300 гектар лаьтта, 135 гектара тIа баьцадаараш, сомий комсийн бешамаш, йоккха шурий, товарии, жа, хьакхарч, коа тIара оалхазараш леладу фермаш, чкъаьрий леладу кхоъ Iам, шиъ хьайра, даьтта доаккха завод, доккха паргIата культура цIа, берий бешамаш. Иштта ба хIанзара колхоза боахам.

Колхозхой республикански конференци йолаш цига вар Алексей Филиппович. ХIаьта хIанз, «Знание» яхача общества лектор вола из. Ерригсоюзни колхозхой кхоалагIа съезд чакхъяьнначул тIехьагIа, шоай колхоза къахьегамхошта кердача устава хувцамаш дIадовзийташ ва.

Массане лоархIаши сий деши ва корта кIайбенна, колхоза боахам дегIабоалабара ший вахарера шовзткъа шу дIаденна ветеран. Дукхача шерашка ший хьинар кхо ца деш къахьегаш даьккха сий да из. Цудухьа партеи правительстваи лакха мах а баьб цун къахьегама — Ленина орден а медалаш а енцай цунна. Цул совгIа дукха мах бола совгIаташ, Сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхыдараш, тийнцад цунна.

Дукха ха доацаш партийни отчетно-хоржамий собране массава раьза а волаш колхоза партийни комитета членаьла хержар Черсков Алексей Филиппович.

М. ХАМАТХАНОВ.

ШЕРА ИТОГАШ

Соахк январь бетта 1968 шера баьча балха итогаш ювцаш, Грозненски района № 3 йолча сомий-баьцадаарий совхоза къахьегамхоша доккхий социалистически дехкараш тIаийцадар: 8000 тонн баьцадаараши (планал совгIа 700 тонн) 2200 тонн соми чуба.

Цхьабакъда Iа шийла хилар бахьан долаш 92 гектара тIарча чIоагIа генарг долча сомий гаьнаш чIонакаш йохьайир, хIаьта 11 гектар тIара персикий кхо шу доля гаьнаш а йохьайир. БIаьсти ший ханнахьа йIоах ца яларах, баьцадаараш 15—20 ди тIехьагIа дIадийра. Цу хIамаша новкъарло йир сомаши баьцадаараши хьувкъадара. Иштта гIулакх нийсденнача хана 14 мае ша техар. Из бахьан долаш 95 процент сом байра, хьазиа хIама доацаш йоайир рассадах дIайийна хинна баьцадаарий культураш тIайола 64 гектар. Стихийни хатар хиларах зе 115 эзар сом дар, хIаьта хургбола 709 эзар сом пайда а байр.

Совхоза къахьегамхоша тIагIертга чIоагIа болх барах ерригa халонаш эшайир. Ерригача бешамашка удобренеш ехкар, хий диллар, агротехнически гIулакхаш дир, цо новкъостал дир йохьаяь гаьнаш меттайоалае. 1970 шера сом латаргболаш чIонакаш хилийта, хIаьта йинача баьцадаарий культурашта метта дIадийра тIехьа хьадоала баьцадаараш.

ДIадийна мел хиннача дика гIулакх дир. Из бахьан долаш культураш дика хьийкъар. Валовой лаьрхIа 8232 тонн баьцадаараш даьхар, вешта аьлча планал 232 тонн дукхагIа. Пачхьалкхенга баьцадаараш дохкара план тIехкхоачашйир. 450 гектарах хIаране тIара 177 центнер даьлар тхона, из хул планах лаьрхIачул 21,5 центнер дукхагIа.

Геттара дика толамаш даьхар коммуниста Гагиев Руслана хьалхле лелаеча № 2 йолча отделене болхлоша. Планал совгIа 99 тонн баьцадаараш дехкар цар. Во болх банзар баьцадзараш дахара план 107 процент кхоачашъаьча № 1 йолча отделене а. Духхьал кхоалагIа отделени мара йисанзар план кхоачаш ца еш. Соахкарчул дукхагIа къахьийгар къайлача лаьтта болх баьча № 3 йолча отделене болхлоша. Цар шоай план 127,3 процент кхоачашйир. хIаьта теплицай болхлоша планал совгIа 931 центнер хьалха хьадоала дика баьцадаараш дахьар.

Iай хиннача шелало доккха зе даьдоллашехьа № 1 йолча отделене коллективо 7820 центнер сом чубера, хIаьта коммуниста А. М. Халхалъянца хьалхле лелаеча бригада 68 гектар кулача бешара сом чубара план а кхоачашйир.

Тха районе эггара дикагIа ялат хьувкъадир тха совхоза болхлоша. Районе юккъера лаьрхIаш гектара тIара 8 центнер мара ца яьккхача 20 центнер яьккхар.

261 гектарах хIаране тIара силоса лаьрхIа 251 центнер кьажкIий доакъар даьккхар, цо йиш хилийтар 4950 тонн силос йолла, из тоъаргья тха совхоза хьайбашта шиш шера.

Шу йистедаллалца йолча хана фуражни Iаттагара 2250 килограмм шура яккха йоагIа план кхоачашъергья шурий-товарни ферма болхлоша. ТIехкхоачашъергья Iаьсашта дулх тIаккхетийтара а фуна лаьрхIа Iаьсий кхедара а план. Коа тIарча оалхазарий ферма болхлоша а кхоачашъяьй фуаш гулдара, котамаш кхейра, царна дулх тIаккхетийтара планаш.

Дика болх баьб тха нохкара мозий леладераша а. Цар гаьина тIеккхоачашйир товарни моза даккхара план.

1953 шера денз тха совхоз лакха рентабельни боахам ба. Iа шийла дарах доккха зе хиннадале а, хьалхехьа даьча лоархIамаша хьахьокх боахама укх шера а зе хург ца хилар. Совхоза кхашкеи фермашкеи шоаш кхо ца беш болхлоша къахьегарах хиннад из.

Пятилетка тIеххьарча 1970 шера совхоза коллективо шийна тIаэц кхы а доккхагIдола дехкараш: 8100 тонн баьцадаараш 237 тонн, сом 715 центнер дулх дакхха а 2025 эзар фуъ гулде а. Уж доккхий дехкараш да, бакъда совхоза болхлошта кхоачашдулургдолаш-м да.

Н. ИВАКИН,
№ 3 йолча сомий-баьцадаарий совхоза керттера экономист.

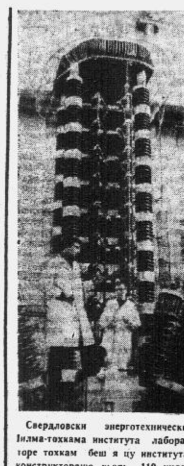

Свердловски энерготехнически Iилма-тохкама института лаборатора тохкам беш я цу института конструктораша хьаяь 110 киловольт йолча даьтта выключатела хьокхама образец. Цу низ болча выключатела йиш я 10 миллион киловольт-амперал тIехйола коротки замыкани юкъагIъяккха.

СУРТА ТIА: керда аппарат аргIанарча тохкама кийчъеш ба монтажникаш.

А. Грахова сурт.
ТАСС фотохроника.

ФАШИСТСКИ ГЕРМАНЕЛ КОТДАЬННА 25 ШУ ДИЗАРГА

ДУНЕН ШОЛЛАГIЧА ТIЕМА КЕРТТЕРА ФРОНТ

Ткъаь нийъ шу хьалха — 1945 шера 9 мае коэтамукъал езача халкъаша дездир шоаш адамий эггара а къизагIча моастагIчул — германски фашизмал котдовлар. Гитлеровски Германе дувцилга йоацаш капитуляци а еш чакхбаьлар дунен шоллагIа тIом Европе.

Фашистски захватчикаш эша бир дукхача халкъаша низ тIа а бохийташ. Советски наха боккха мах бу США, Англе, Франце, Канада, антигитлеровски коалице тIа гIоллаьча СССР кхыча союзникаша цунна юкъе лаьцача дакъа. Юкъарча моастагIчоа духьал майра тIом бир Польша, Чехословаке, Югославе эскараша, хIаьта тIом чакхбоалача хана — румынски болгарски эскарий доакъошеи соединенешеи. Цхьабакъда гитлеровски Германеца лоаттабеча тIема керттера хало советски халкъагеи цун ТIема Низашкеи кхаьчар.

Дунен шоллагIча тIемо шийна чуэзар 1,7 миллиард саг ваха 61 пачхьалкхе. ТIом беш бар Европе, Азе, Африке, тIом бора 40 мехка территоре тIа. Цхьабакъда керттера тIом бора Европе — советско-германски фронте. Духхьал Советски Эскаро фашистски Германе керттера низаш дохадар бахьан долаш йохайир гитлеровски пачхахьалкхси цун тIема машинеи.

Шоай хана из кхетадеш бар малхбузерча пачхахьалкхений хьалхе лелаю нентелаш а. Масала, Великобритане премьер-министра У. Черчилла И. В. Сталинга ше яйтача послане тIа 1944 шера 27 сентябре яздорал: «ХьалхагIа я айса аьнначa тайпара, кхована а общиннай Палате ала бе зам ба са духхьала эрсий эскаро араяхкийтар германски тIема машина чураш». Инаралга Макартурга яхьийтача телеграмма тIа США президента Ф. Рузвельта йоахар: Йоккхача стратегага диллача дика кхетаеш я чIоалхане йоаца факт — эрсаша моастагIчун салтий дукхагIа боабу, тIема кхоачамаши снаряженеши дукхагIа йохаъ ерригаш цхьана хьанийцача ВIашагIкхийттача Къамий 25 пачхахьалкхеночуль».

Новкъа даде а, иштта хинна цар уйлаш Малхбузе наггахьа мара дагайохац. Цул совгIа, буржуазни политикаша, историкаша, инаралаша дунен шоллагIча тIемах яздаьча книжкаш тIа массанахьа а я бакъдолчоа гаьна дола, дукхагIча даькъе истори харцдеккха гIерта, бакъонца йола фактaш къайлаккхахьа е толхае гIерта моттигаш.

Гитлеровски эскараш дохадеш Советски ТIема Низаш къаьстта лоархIам болаш хинна хилар къаьстта телхаду. Масала, американски адмирала С. Морисона йоах, Германена духьал беш хинна тIом чакхбаьккхар Франце лоссадаь англо-американски эскараш дар. Цо дувцар дуйи английски историка Дж. Ф. С. Фуллера, хьалха хиннача гитлеровски инаралаша К. Типпельскирха, Ф. Меллентина, Э. Вестфаля, кхычар. ХIаьга инарела Х. Мантей фела йоах фашистски блок эшаеш антигитлеровски коалице котало йоаккхача эггара лоархIам болаш США тIема техника хилар. Нацистски Германи эшаечара Советски Союза лоархIам гуннахьа доксе гIерт американски историк Э. Цимке ший «Сталинградера Берлине кхаччалца, Германи малхбоале эшаяр» яхача книжка тIа.

Геттара дича ховш ма дий, цу е вокх пачхахьалкхен, коалице, цу е вокх доакъашхочун тIем тIа хинна лоархIам юкъара моастагIа воха веча юкъе лаьшача даькъага хьежжа къоастабеш хилар. МалагIа дакъа да германски фашизм эшаяь котало йоаккхача юкъе Советски Союзо лаьцар?

Факташа хьахьокх 1941—1945 шерашка советско-германски фронто гитлеровски вермахта керттера низаш дIалийна лоттадар. Масала, 1941 шера 22 июне денз 1944 шу доладаллалца советско-германски фронте тIом беш хилар 153-гара 201-нега кхачалца йола немецки дивизеш, уж эггара дикагIа тIом булаш йола дивизеш а яр. Цу хана английски американски эскарашта духьал тIом беш хилар 2-гара, 19,5-нега кхачалца йола немецки дивизеш.

Малхбузен Европе шоллагIа фронт хьелларо кхетадеш мадий, хувцамеш дир советско-германскеи Малхбузен Европан фронташка оборона лаьттача немецки дивизешта юкъе. Бакъда цу тIем тIа керттера хиларах тарра советско-германски фронте хIама хувцанзар цо. 1944 шера июнь бетта Советски Эскара духьал тIом беш яр 181,5 немецкий 58 Германе сателлиташ долча мехкийн дивизеш, 1945 шера тIом чакхбоалаш йола кампани йолалуш советски эскарашта духьал тIом беш 179 немецки дивизи яр, хIаьта англо-американски эскарашта — 107 немецки дивизи.

Цхьаькхане лоархIам бе а беа укхааз: ший яржарга а тIом чIоагIагIа беш хиларга а диллача тIом беш хиннача ерригача фронташта юкъе эггара йоккхагIа яр советско-германски фронт. Эзараш километраш чулоацаш йолча территоре тIа бора Советски Эскаро тIом. Цу ТIем тIа йохайир массехь итташ дивизеш чуйоагIаш хинна моастагIчун йоккхий группировкаш. Масала, Сталинграда юкъе тIом беш хиннача 32 дивизехи 6 бригадахи даьлар немецко-фашистски Эскар. МоастагIчун кхыча 16 дивизена чIоагIа зе дир.

Цунца дувзаденна Сталинградски тIом Эль-Аламейне баьча тIемца нийсбе цхьабола буржуазни историкаш гIертаи хилар белгал ца даьккхача даргдац. Английски эскарий къонахчали тIема говзали лохъе а ца гIерташ, ала доагIа, Эль-Аламейне англичанаша тIом беш 1942 шера гурахь ерригa а 4 немецки 8 итальянский дивизи мара йохаянзар. Шийн бокхалга а результаташка а диллача Къилбаседа Африке хинна тIом дунен шоллагIа тIом оалангара хийцача Волга тIа хиннача тIемца нийсбе йиш яц. Сталинграде Советски Эскар котдалар Германе дIахезар немецки эскарах бола кодам а лоархIаш. ХIаьта 1943 шера аьхки Курски дуге гитлеровски эскар эшадаро лардага кхаччалца оагайир фашистски эххоалагIа империя, йохаезаче оттайир из. Нацистски Германе тIема низа лард шоаш хинна итташ йола немецки дивизеш аьтаяр Советски Эскаро 1944-чеи 1945-чеи шерашка тIема операцеш еча хана.

Советски Союзо мамогга аттача даьккхар антигитлеровски коалице мехкий эскараштеи фронташтеи шоллагIа фронт хьеллилга а Европе хьачубоагIилга а, хIана аьлча англо-американски эскараш Франце доссале хьалхха гитлеровски командовани эггара цигара хьа а яьха, дикагIа йола эггара дикагIа тIом булу дивизеш малхбоален фронта яххийтанза яргйоацача. Ставке 1944 шера 31 июле хиннача совещане Гитлера, малхбузен фронтера немецки эскараш дувцаш, аьлар «...Франце операцеш йиза е вIалла йиш йолаш дац... Соединенеш цхьаш тIема кийчъяларга а снаряженега а диллача подвижной тIом бара мегаш яц».

Юкхера а, эггара керттера тIом советско-германски фронте хинна хилара геттара дика тешал ду немецко-фашистски эскарашта хиннача зенех йолча даннеша. Цунах тешара юха а цифрий могт бина беза вай.

СССР духьал тIом болабеннача юкъе денз Iалаьмате доккха зенаш хила доладелар гитлеровски эскара. Дуккъал тIом болабеннача хьалхарна бархI бетта ший дневника тIа германски сухопутни эскарий штаба начальника инарала Ф. Гальдера белгалдаьккха мохиллара, вийна а, лов а, де доацаш вайна а 1073066 саг тIера ваьлар, из да малхбоален фронте тIом беш хиннача Германе сухопутни эскара кхоалагIа дакъа.

ДIахо йоацa хана халдаша лакхлора гитлеровски эскарашта хулаш хинна зе. Немецки командовани официальни даннеех 1944 шера март бутт чакхбоалача ханнилца советско-германски фронте вермахта тIеравьннар 5.523.065 саг вар. ТIом лаьттача ерригача хана Советски Эскаро ерригa а йохайир 507 немецки дивизи Германе сателлиташ хиннача мехкий 100 дивизи. Союзникаша Малхбузен Европе, Къилбаседа Африке, Итале ерригаш а моастагIчун 176 дивиза мара йохаянзар. Гитлеровски Германена СССР духьаларча тIем тIа хинна зе 10 миллион саг вар. Цунна дунен шоллагIча тIем тIа хинна дерригa а зе 13,6 миллион саг вар, хIаьта советско-германски фронте хинна зе диъ даькъах кхо дакъа дар.

Советско-германски фронте бохабир фашистски Германе тIема-фецаре низ. 1941 шера июнь бетта денз Малхбоале дахкийтар гитлеровски авиаце керттера низаш — фецарча пхе флотах диъ. Немецки тIема-фецарча низашта советско-германски фронте хинна зе 77 эзар самолет яр, хIаьта дунен шоллагIча тIем тIа царна тIераьннар ерригаш а 100 эзар совгIа самолет мара яцар.

Э. Цимкеса Малхбузерча кхы цхьаболча историкашеи читателашта чуйоссаяь англо-американски авиаце йийттача стратегически бомбаша йиза йохача оттайир Германа яха уйла. ХIаьта факташа кхыдар дувц. ФРГ экономически тохкамий институтa даннеех, чIоагIа бомбаш шийна йийтта йоллашехьа, Германе тIема производство 1941 шера денз 1944 шу юкъе кхаччалца йолча хана хIама ца эшшаш 5-за лакхъелар. Из да Германена йийттача бомбех 18 процент мара гIема объекташта ца кхетар, хIаьта вожаш нах бахача кварталашта, культурни кхыйолча гражданскии объекташта еттаеннай. Германи йохача оттаьраш англо-американски авиаце йийтта стратегически бомбаш яцар. ТIом хьалха чакхбаларга бугаш, йохаеш фашистски вермахте хIама йийтта советско-германски фронте хинна Iалаьмате доккхий тIемаш дар.

Дика дакъа лаьцар моастагIчул котдоалача Советски ТIема Форда Флота Гитлеровски Германе керттера тIема низаш лаьтта дечa гIемашта тIадахийта хиларах, керттерча даькъе Европе. Советски ТIема-Форда Флота дехкар латтар форда йистерча лостамашка сухопутни эскарашта новкъостал дарах, ший тIема-форда базаши коммуникацеши лораярах, моастагIно фордаца хIама тIадахьилга, десантaш йоссаелга дохадарах. Советски морякаша доккха зе дир моастагIчоа. ТIом лаьттача хана цар фордала дахийтар моастагIчун 700 совгIа кемен катери, царца 3 линкор, 3 крейсер, 19 эскадронни миноносец, 48 хин кIала гIолла лела кема а дохийташ, хIаьта иштта эскари ерригa а водоизмещени 1838 эзар брутторегистрови тонн хула тIема мухьи тIабола 800 гарга транспортни кеме.

Котало яккхара 20 миллион сага са дIаделар советски халкъо. ТIом хиннача бийсача шерашка цо дерригача дунента дIахьекхар цIаккха а ца хинна къонахчали денали. Даьха езаш хилар, тIом бе йола дог-уйла. Фашистски деалах аламаш кIалхарадаьккхача советски салтечунна карагIдаьнна ялал дола гIулакх цIаккха а дицлургдац халкъашта.

Полковник Анатолий КОРКЕШКИН,
«Советское военное обозрение» яхача журнала керттера редактор.

(АПН).

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

ШУ ДОЛАЛУШ ДАЬХА ТОЛАМАШ

БУХАРЕСТ. (ТАСС). Румынски гаветашa арадаьхад кердача шера даьхача хьалхарча къахьегама толамех дола хоамаш.

Хунедоаре металлургаш шера хьалхарча дийнахь планал совгIа 100 тонн кокс, 111 тонн чон, 160 тонн болат делар. «Решица» яхача комбината прокатчикаша кхы тIа а 300 тонн прокат елар. Галаца металлургаша 1970 шера хьалхарча шича дийнахь планал совгIа халкъа боахама 200 тонн чон, 250 тонн болат, 200 тонн листатIа дола аьшк делар.

Шу толамца дIадолалир Крайова химикаша а, мехка эттара йоккхагIйолча химически комбината ерригача установкаша планови хьоххамаш тIеххоачашдир.

ЮБИЛЕЙ СИЙНА ЛОАЛАДАЬ БОЛАТ

ПРАГА. 1970 шера К. Готвальда цIерагIча Кунчицки металлургически комбинато эггара хьалха лоаладаь болат юбилейни дар. Из хетадаьлар Советски Эскаро Чехословаки мукъаяьккха 25 шу дизара. Цул совгIа, кхы цхьаькха лоархIаме событи а белгалъяьккхай. ТIом чакхбаьначул тIехьарча хана Советски Союзо ЧССР-е дахьийтад 100 миллион тонн аьшка руда. Советски рудах 100 миллионашцара тIеххьара тонн цу кердача шера лоаладеча болата шихтана юкъеяхар.

Збраслове ЧССР-е советски руда лоаттадергдолаш кердача контакта кулгаш яздаьд. 1970 шера СССР-ера Чехословаке кхоачаргда 10750 эзар тонн руда.

ДРВ КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕКХАРАШ

ХАНОЙ. Вьетнама Демократически Республика паччахьалкхен плана 1970 шера керттера декхараш юрта боахама продукташ дукхагIа яхари бахача наха эша предметаш дукхагIа хьадари да, аьлар Вьетнама къахьегамхой Парте Центральни Комитета Политбюро члена, ДРВ премьер-министра заместителa Ле Тхань Нге.

Партийнии административнии болхлой ханойски городской конференце къамаьл деш, цо белгалдаьккхар ДРВ экономика дегIаахара лостами декхараши латт тIемо бохабаь боахам меттаоттабарахи кердача хьалагIа хьежжа экономически болх барахи.

ЮГОСЛАВЕ ГIИШЛОШТА

БЕЛГРАД. Югославски городерча Трбовлерча цементни завода дIадахача шера 200 эзар тонн цемент йир. 1972 шу тIакхоачаш цу промышленни предприяте шин производственни мощность шозза лакхъергья. Скоплера йоккха цементни завод шеръеш доккхий балхаш ду.

Укх шера Югославе цементни промышленноста 6 миллион тонн гаргга цемент ергья.

(ТАСС).

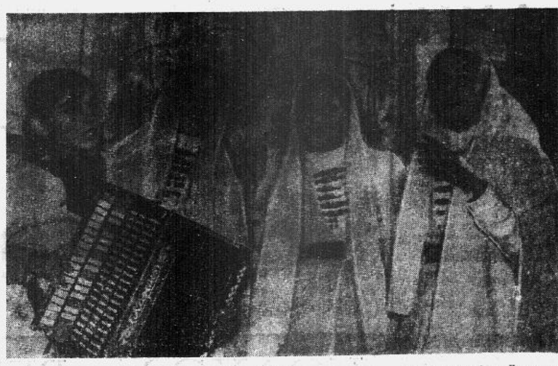

МалгIабика района Долакоарча самодеятельни артисташа сарсарахь гуллу шоашта дукхадезаденнача культура ЦIагIа. Цига иллеш доах, халхабувл, ловз. Укх сурта тIа вайна гураш Долакоарча культура ЦIен хореографически группацара артисташ ба (репитице). Уж кийчбеш я районни культура ЦIен инструктор, цу группа кулгалхо Чертоева Софья.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Энгеноева Марха (пандар локхаш), Салтукиева Залман, Алероева Мадина, Чертоева Рози.

П. Катакова сурт.

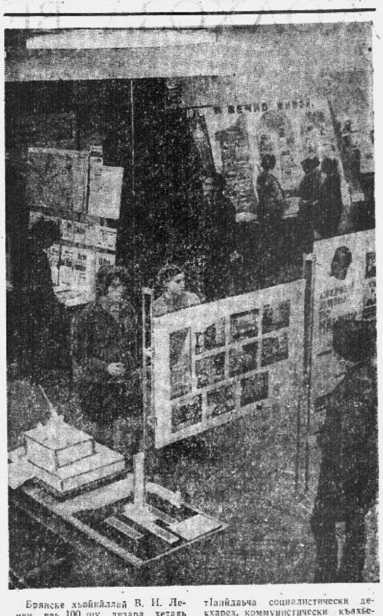

Брянске хьайкIллай В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаяь гойтара агитаце средствай городской выставка. Выставка дувц производства толамех, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна тIайдаьча социалистически декхарех, коммунистически къахьегама бригадай балхах.

СУРТА ТIА: выставка цхьан зале.

И. РАБИНОВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАРЦА ИРАЗ ЛЕХАР

Из безаме юхь йола саг дика вовз Грозненски автотракторо-ремонтни заводерча болхлошта. Ерригача заводе дикагIвола слесарь лоархIаш ва Зеленский Владимир. Эггара хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха сийдолз цIи еннай цунна. Ялхайтта шу мара дацар Владимира хIанз цо ший шоллагIдола цIа лоархIача заводе балха веначa хана. Юххьанца тайп-тайпара балхаш деш хилар из. Шийна тIадилла моллагIа гIулакх тешаме чакхдоаккхаш, низ ца кхобеш къахьегаш хиларца кастта белгалвоал зIамига саг. Укхазара Советски Эскаре гIулакх де вигар Владимир. Коллектива сий лакха лоаттадеш чакхвоал из. Эскарера цIавеча юха заводе балха воагIа. Коллективо безаме тIаэц шоай новкъост. Станочни оборудованена ремонт яра слесара гIончалла вода из. ХIама хара тIера волча Владимира кастта бокъонца Iомаю слесара говзал. Иштта кхоачаш шу далалехьа лакхаквалифицированни слесарь хул цох. 23 шу да цо заводе болх бу. Цу юкъа тайп-тайпарча станочни оборудованена ремонт е йийзай Владимир Гавриловича. Цун кулгех чакхъьяннача моллагIча станока хьовзам ца хулаш дуккхача хана тешаме болх бу. Ше хьайича санна дика йовз цунна техника. Цудухьа цо доал деча участке технически бехьанех цIаккха станокаш йоxац. Цкъа автомобилашта ремонт еча цехера 100 тонн дозал дола пресс ехар. Завода специалисташа яхачох пресс вIашагIа яькха ремонт еш кIира гаргга ха йоае езар. ТIаккха ерригача цехе болх юкъахбусар. Из паччахьалкхен план кхоачашъяра IатIъаргдола гIулакх дар. Цар дувцар бакъдоацилга дIа а хойташ денни буси ремонт яь яьккхар Владимира пресс. Пресс вIашагIа а ца йоаккхаш деха хир доаккхалаьрххIа приспособлени хьайир цо. Цул тIехьагIа болх бе йолаелар пресс. Цу лоархIамеча гIулакха бе боагIаш мах бир завода кулгалхоша.

«Лехачоа корадоагIа» йоах кица тIа. Иштта даим балха тIа кердадараш лехаш, шийн говзал лаккхъеш хьавоагIа Зеленский Владимир. Цо дакъа ца лоацаш ер ма дий аьнна белгалдаккха лоархIаме кердадар хиннадац заводе укх тIеххьарча массехк шера. Даьраш дувце дукха да. Масала, тишъеннача автомобила деталаш керда а яьха хувца тIадиллар Владимир Гавриловича. Цунах толамца лоархIавир из, ше хьайир цо массехк тайпара кондуктораш, приспособленеш. С-80 трактора опорни катташ кийчъеча механизированни хьисапе хир дахара цо приспособлени яр бахьан долаш пхезза лаккхъелар къахьегама овсарле. Юха тоае ца езаш хул цо хьаяь е ремонт яь хIама. Цаккха а шийн сменни задани 200 процентал кIезигагIа кхоачашъяц нов. Зеленске.

— Кийчъю продукци дика хилийтар, къахьегама дисциплина, коллектива сий лакха лоаттадар хIгране декхар да, — йовх Владимир Гаврилевича. Къахьегарца чIоагIа сакъердалуш, шийн ерригa уйла цунна тIайохийташ саг ва из. Фрезерни, долбежни, строгальни, сверлильни станокаш тIа тIехдика болх бе хов, эшшача хана кийча штамповщик ва из. «Массадолча гIулакхий вокхха говзанч» оал цунах болхлоша.

Юбилейни шера совгIаташ дахара заводе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг лелаеш хьавоагIа нов. Зеленский 1969 шу чакхдалалехьа пхе шера план кхоачашъяь а аьнна хIанз 1971 шера чотах къахьегаш ва из. Низ ца кхобеш къахьегаш лакха толамаш дахар белгал а доаккхаш дуккха Сийлен грамоташ тийннай, беркалаш кхайкадаьд Владимир Гавриловича. Завода сийлен книжка тIа дIаязъяьй цун цIи, «Социалистически яхьа отличник» яха значок къег паькха тIа.

Дика производственник хилара тарра дика общественник а ва из. Цо дакъа ца лоацаш цхьаккха юкъара мероприяти дIахьоц заводе. Дуккхача хана денз завода бытовой гIулакхий комиссе председатель ва нов. Зеленский. Цу сатем боацача сагага массадолча хIаман гIайгIа кхоач. Дукха ха йоацаш дикагIвола профсоюзни болхло лоархIаш НохчГIалгIай транспортни управлене профсоюза обкома Ше байракх еннай цунна. Производствах шин доалахьарча хIамах санна дог лазаш, наьха духьа яхеш къахьег цо. Шин новкъосташта къахьегамцара безам дIабовзийта хое цунна. Новкъосташца, цабовзарашца безаме, Iимерза ва Владимир Гаврилович. Цудухьа массане а лоархI, сийду цун. Коммуниста нов. Зеленске дикача гIулакхех газетни статья тIа дийца варгвац. Цо хьабена къахьегама никъ кхычарна хьоккам бу.

Х. КИЕВ,
Грозненски автотрактороремонтни завода керттера инженер.

САКЪЕРДАМЕ ДЕНОШ

Письмой обзор

Январь бетта хьалхара ши кIира дешарах мукъа дар берий. Цар Iан замалахьера каникулаш хилар. Тайп-тайпара чакхдаьхар уж республика школай дешархоша. Цу деношка шоашта зеденначох, дейзача кердачох, сакъердамеча мероприятех дувцаш дукха кехаташ яздаьд тхога дешархоша а цар кулгалхоша а.

«Iан каникулий деношка шоай салоIам лерттIа вIаштIехьбаьккхача из дуккхача хана дагардалац бераштa. Цудухьа дика кийчо яьр оаха цу деношта, — яхаш язду Гудермесерча пионерий ЦIен методиста Л. Крамаренкова. — Массехк концерт оттадир къонача зрителa театра коллективо, «Iан бийсанара фаьлг» яха спектакль гойтар. ВорхIагIча январе Грозне республикански Дворецe баха доккха концерт оттадир тайп-тайпарча школай дешархоша. Цул совгIа района юрташка а хьоашалгIа баха хилар самодеятельни артисташ. Дуккхача дешархоша дакъа лоацаш чакхдаьккхар «Зарница» яха районни ловзар а».

«Сона дуккхача хана дицлургдоацаш дег чу вссай укх кердача шера тха школе хинна бал-маскарад, — йоах шийн письмо тIа Советски юкъерча школа дешархочо С. Магомадова. — Кердача шерара сакъердаме спектакль оттайно оаха цу сарахьа. Массанена а чIоагIа хоза хийтар из. Тайп-тайпара ловзараш, аттракционаш, халхараш хилар. КIоаргга бийса яххалца сакъийрдар оаха».

«Каникулий деношка районни культура ЦIагIа концерташ уттадир тха школа самодеятельни артисташа, юххьанцарча классашкарча дешархошца соалозаш хехка ихар, экскурсешкеи походеи даха хилар. Тхоай юртарча библиотеке а ухаш цигерча библиотекараштa В. И. Ленина 100 шу дизара хетадаь стенд кийчде новкъостал дир, книжкаш цхьалхадаьхар».

Цу тайппарча каникулий хана шоашта карагIдаьннача дукхача пайданерча гIулакхех яздаьд тхога дешархоша.

Дог гIоздоахкх цу тайппарча хоамаша. Уж дукха да редакце хьаькхаьча.

А. АЗИНА.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГIАНАРА НОМЕР

Укх деношка кепатеха арадаьннад КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела № 1 йола агитатора блокнот.

«В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга» яхача рубрика кIал кепатеха я «Ленини къаман-кортамукъален болами» аьнна В. Мидиева язъяь статья. КПСС обкома X пленум хиларахи «Пролетарски интернационализмах йола Ленински теории практикех» яхача темах республика идеологически болхлой Iилман-практически конференци хиларахи хоамаш да блокнота тIа.

«Парте планаш — халкъа планаш» яхача рубрика кIал кепатеха я ши статья: «Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта» аьнна П. Тонконогова язъяьри «Ялат кхеделга — теркама юкъамоттиге» аьнна М. Абубакарова язъяьри.

Колхозхой кхоалагIча Ерригсоюзни съезда материалех лаьца докладаш, лекцеш, беседаш кийчъяра хьокхаме тематикеи цу хьакъехьа эшача литература перечни я КПСС обкома политически просвещене ЦIено араяьккха. Укх деношка хургйолча бахача наьха Ерригсоюзни переписах лаьца дуви А. Толубанова «Дерригача халкъа гIулакх» аьнна язъяьча информаце тIа.

Республика хьалхле лелаерашта хетаяь «Кердача шера моаршалаш» яха доттагIлен шаржаш я блокнота тIа.

Е. ГИРИНА.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

АСУАН — ДОТТАГIАЛА СИМВОЛ

Итт шу даьннад 1960 шера 9 январе эггара хьалхарча низ болча эккхамо Асуана юххера моакхаза чхараш оатаяьча, дицлургдоацача дийнахь денз. Иштта хьалъе йолаелар лакха Асуански плотина, Африкс боккхагIбола гидротехнически гIирс.

Нила тIара гигант—массадолча хIаманна шин тайпара гIирс. IIох етта Асуана плотина морг кхы цхьаькха яц дунеи тIа. Из хьалъяра къаьстта шин тайпара квалификаци, итташ шерашка Iоаць гидроэнергетически гIирсаш хьалдара опыт эшар. Вай мохк ва тайпа опыт йолаш бар, хIаьта духхьал из бахьан долаш советски гидротехникаш беха лаьрхIад египетски правительства. ДукхагIча даькъе проект оттаьраш, эзайоккха оборудовани вIашагIйоллар, вертикальни противофильтрационни пордош хьяр санна долеи дуккха кхы тайпеи къаьстта чоалхане балхаш даьраш советски специалисташ ба.

Итт шера чухь тайп-тайпарча этапех чакхбаьннаб гIирс. Балха эггара лоархIамегIа дола дакъа дар Нил пхорагIа дакъовлилга, хIаьта 1964 шера из толаме кхоачаш а дир. Эггара хьалхарча аргIагIа де дезаш хьалхашка эттар гидроэлектростанци хьалъяра, египетски специалисташтa хьалхагIа йовзанза хинна Iалаьмате йоккхий турбинаш а тIехьа чоалханегIа йола электрооборудовани вIашагIйоллара балхаш. Шин египетски коллегашца оагIув оагIох а техз къахьийгар гIирс толаме хьалбелга Iалашдара чоалханеча климатически хьалашка де йиш йолаш мел дола хIама даьчa советски экспертий йоккхача коллективо. Деношка иха ца Iеш, сахьаташка урагIъухар Асуански комплекс. 1970 шера июле хьалбаь бала безаш ба гIирс.

Чотъяь варгвоацаш дукха я Асуански плотинах египетски халкъа яргйола гIойленаш. Нил пхорагIа дIакъовлярца гIишлошъераша соцадир шин хьаштдар деш хинна сийлахь-доккха африкански хий, бIарччача шера ОАР-а юрта боахами промышленности айяра къахьега оттадир из. ХIанзле доккха дакъа лоац Асуански гидротехнически комплексо мехка экономика айеча юкъе. Из бахьан долаш къаман доход дIадахача фи-чансови шера 90 миллион фунт дукхагIа хиннай. Электростанце болх беш йолча 12 агрегатах 9-не 4 млрд. гаргга киловатт-сахьат электроэнерги еннай. Квалифицированни кадраш кийчъяра йоккха школа а хинна дIаэттай Асуан.

АМЕРИКА — ЗУЛАМИЙ МОХК

Шаьккха а политически гIулакхашта саг вийнав ВIашагIкхийттача Штаташка. Кларксвилле (штат Пенсильвания) къизагIча тайпара боабьб американски профсоюзни лидерех цаI Джозеф Яблонски, цун сесаг, 25 шу даьна цар йоI. Американций йолча къизалца бIарчча дезал боабаь дIабаьха мьреш байдда кIалхарбаьннаб.

США политически террор йола дукха ха я. Яблонски веро цIаьккха а тешал ду цу мехкара хьал президент Джон Кеннеди, негритянски лидер Мартин Лютер Кинг, сенатор Роберт Кеннеди боабьчул тIехьагIа аьттехьа а тоаденча ца хилара.

Яблонски вийнав горнякий вIашагIкхийттача профсоюза председатель харжара кампани чакхъьнна дукха ха ялалехьа. Цу поста тIа ше хоржилга вIаштIехьлаккха гIерташ хиннав из, хIаьта хоржамий кампани йолча хана профсоюза хIанзара кулгалхой бехке баьб болхлошта эшараш цар дицларах, шахтерий къахьегама хьалаш тоадара йоакхо ца ярах, шахтерашта хулча профессиональни цамогарашца къовсам лоаттабара деш цхьаккха хIама ца хиларах.

Iаьдал шозй бе чIоагIа доалладу реакционни профсоюзни босса-ша, хIаьта хIиллайи тийшача балхийи новкъосталца Яблонски чакх ца валийта вIаштIехьдаьлар цар. Цхьабакъда, цо хоржамаш чакхдаьннaчул тIехьагIа а бехке беш хиннаб профсоюза кулгалхой цар коррупци лелаярах, профсоюзни ахча даарах, горнякашта эшараш теркал ца дарах. Из бахьан долаш шин са дIаденнад Яблонске. Иштта боабара кхерам тIабессар цун соратникашта а. Яблонске кандидатура хьалоацаш хиннача профсоюза моттигерча цхьан отделене кулгалхочунга М. Пеллегринега хIанзле а хоам кхьачаб, хIанз «аргIа цунга хиларах». Вера кхерам тIатуве Яблонскаца цхьана цхьан списокгIа а латташ горнякий профсоюза вице-президента поста тIа из хоржилга вIаштIехьдаккха гIир тача профсоюзни болхбочоа Брауна а.

Зулам этта Аппалачий район мехка эггара къегIчарех цаI я. Цаккха а дегIайоагIаш яц из, цига хьабе болх боацаш лела нах эггара дукхагIа а вахара боарам эггара лохагIа а ба. Горнякаш профсоюзо шоашта новкъостал дар а шоай хьаштий гадаккхар а доглоахаш ба, цхьабакъда, цунна керте эттараш болхлой а ца боаккхаш, предпринимателий аьттув боахаш бола нах ба. ЭгIазбахаб Пенсильванерча кIора шахтерашкара болхлой. Кхаь штатера — Пенсильвани, Огайо, Вирджини — 20 эзар совгIа шахтер профсоюзни боссий политически террорах кррупценен духьала протест яра маIанагIа забастовкаш еш ба.

Яблонски вер, цунна тIехьа бараштa боабара кхерам тIатувсар —юкъ-юкъе мара ца хулаш дола хIама хинна Iац. США дерригача вахарах доаллаш долча низаш дерен территорен йIаьххача эIапарцара цхьа дакъа да. Цар социальни системах дIахада йиш йоаца дакъа да из.

СПИРО АГНЮ ТУРНЕ

Республикански администраци Iаьдала керте эттача укх цхьан шера эггара хьалха доазол дехьа водаш ва США вице-президент Спиро Агнью. Цун маршрута юкъебоагIа Азерен Тайжача океана бассейнерен итт мохк. ХIанзле Филиппинашка, Къулбехьен Корее, Тайване, Таиланде, Афганистане, Непале, Малайзе ваха ваьннав Агнью.

Вице-президента бихьа, никъи Къулба-Малхбоален Азе мехкашка цо ю переговораши «машареи дикадар хилар ловши» я аьнна хетийта гIерт официальни Вашингтон. ХIанзле а ховргда бакъдолчоа из мел гарга да, турне хIанз а чакхъяланза яле а.

Ше дIакхаьч-кхаьчача Агню деча къамаьлаша а хIаьта иштта американски газетий комментареша а хьахьоx, Вашингтоно вагийхача викало хьоча наькъо дерхIар укх шера аьхки хьакхайкаьча США президента Р. Никсона «гуамски доктринах» баьннача пайдагIа хьожилга хилар. Цу доктрино дерхIар сенах латт аьлча, из латт, «Ази азиаташта» яха лозунг хьалха а тувсаш, дунен цу районера халкъий къаман-кортамукъален болам азиатски мехкий шоай кулгашца тоIабе лаьрхIа хиларах. Цу политика лоархIамегIара дакъа да Вьетнамерча тIема «вьетнамизаци» оалаш яр е гIертилга, вешта аьлча цун дерригa дукъ, бакъдар аьлча США оагIонгахьара бизза тIахьожам а лоаттабергболаш сайгонски марионеткашта качдолла гIертилга.

Цхьабакъда, Вашингтоно лерхIар аьттехьа а массаз кхоачаш хилийтац вахаро. Агню ваха ара а валалехьа сатем боабеш дола хоамаш кхьчар Къулба-Малхбоален Азерча США политикана раьза боацараш тIа-тIа дукхагIа хуташ хиларах. Масала, шоай бIу Вьетнамера дIабига лаьрхIад Филиппинаша. Цул тIехьагIа хоам кхьачаб, цар даьр де тарлуш Таиланд а я аьнна. США Азерча империалистически планашта духьале еш хилара тешал ду Вашингтоно ухийта викалаш хIанз массе метте дуккхача наха протесте демонстрацеш а еш тIанйбеш хиларо а.

С. Агню бихьа никъ «дикадар хилар ловш» йола миссо хетийта гIерташ Вашингтон яле а, вице-президента деча къамаьлаша тешал ду США дIахо а цу района мехкий гIулакхашта юкъегIертара политика лелае безам болаш хилара. Ше хIара къамаьл массаза цу хIана дахац аьнна белгалдоах Агнью, язду «Нью-Йорк таймс» яхача газето. «США-с шийн низ Тайжача океана бассейне лоаттабергхилар».

Цу тайппара, хьашт долча методаншца азиатски халкъий къаман-кортамукъален низашта духьала къахьетам боацаш къовсам лоаттабеш йола шийн къьнара политика чакхъяха дагa я США.

МЕНДЕ «БУНТ»

Малхбузенгермански кепайоазоно ишта цIи тиллай паргIатача демократически партена чухьа хьалха хиннача цун председателa Эрих Менденен хIанзара председатель Вальтер Шеель керте, а волаш болча парте кулгалхоштеи юкъе гIеттача довнах. Парте правленега «ультиматум» еннай СВДП аьттехьарча ткъамз лидерa Мендес реалистичнегIа бола арахьара политически никъ лелабе гIертилга цо дитар, белггала аьлча, Одер-Нейсе гIоллар доазув бакъдаь тIаэцаргдоацаш, ГДР дунен халкъашта юкъе къобалъяь тIаэцаргйоацаш ше юхаялар цо «бакъдар».

Керттерча даькъе цу довнна хетадаь дар парте беррига кулгалхой а тIаболаш Штутгарте хинча дукха ха йоацаш чакхдьнна паргIата демократаш традиционно вIашагIкхетар а. «КъайлагIа» из вIашагIкхетар хиннaчул тIехьагIа, цхьадолча газеташа яхалох, дов «тап аьнна дужадаьд». Менде декхэрийла ваьв партена гучахьа критика яра гIулакхь дIахо йодача хана «юхаозалуш хила».

СВДП — бундестаге шоай викалаш бахийтачз малхбузенгермански кхаь партех эггара зIамагIа яр яле а, цунна чухьа гIеттача довно чIоагIа уйла тIеэзар ФРГ чухьа меттел, мехка доазонел арахьа а. ГIулакх миштад аьлча, канцлер Брант керте латтача ФРГ хIанзарча коалиционни правительстве социал-демократий партнер я СВДП. Из правительство СДПГ-егарча 224 депутатахи СВДП-егарча 30 депутатахи бундестаге ког гIортолга еш а хIанз оппозице йолча ХДС ХСС яхача партечул ерригаш а 12 мандат мара дукхагIа йоацаш а я. Цу тайппара. СВДП барт эгIаро правительственни коалици ше юсилга а кхерама кIал оттаде тарлора.

Цудухьа да коалиционни правительство тIера Iо а кхесса, юха а Iаьдала керте оттарга сатувсаш дов дикъде гIерта христиански демократий парти цу сахьате «Менде гIулакхах» тоссаялар. Хоазхетадаь вIалла а дац хьалхагIа Аденауэрен Эрхарден правительствашка вице-канцлера пост лелаеш хиннача а хIаьта, долче, Бонна къаьнарча бехачз реваншистски милитаристски наькъа хьалхара бехктокхаме волча а Менде санна йолчз фигурах шийн гIулакха пайда эца малхбузенгермански реакци гIертар.

СВДП кулгалхой цхьан юкъа дов теде вIаштIехьдаьннадзле а, ца зедала йиш яц аьттехьарча низашта цо белггаларча даькъе каенна хилар. Масала, СВДП председатель а ФРГ кхыча мехкашцарча гIулакхий министр а волча Шеела ше яьча заявлене тIа белгалдаьккхар «парте хоржама платформаза духьала дац Мендес дIадехаш дола политически хIамаш», аьнна.

«Менде гIулакхаца» дувзадена малхбузегермански реакци чIоагIъялар къаьстта белгалдоалаш да. Цо хьахьох, ФРГ арахьара политически никъ кхмметтел цхьа бахьан а реалистическегIа йолча ларда тIа оттабе гIертарз кхерамаш тIатувсарен тIехьара тIа чиз лоаттабарен новкъосталца новкъарле яр духьа моллагIча торонах пайда эца кийча долаш ФРГ реваншистски милитаристски низаш хилар.

Ю. ТЫССОВСКИЙ,
В. ВАШЕДЧЕНКО,
О. АНИЧКИН,
А. РАЧКОВ.
(ТАСС).

Барт тайнача коллективе

ДиьлатIа шу да Н. Чуприковас, Т. Деминас, Р. Андрахановас Калиновски чхьагIар доаккхача совхоза центральни усадьберча промтоварни тика чу цхьана болх бу.

Наьха хьашташ дизза кхоачашдар а массе хана товарооборота план тIеххоачашъяр а бахьан долаш белгалбаьннаб уж.

Масала дIадахача шера декабрь бетта товарооборота план 33 эзар сом мара йоацача 35 эзар сом кхоачашъяьй. Иштта шера план а тIеххоачашйир продавецаша.

Ер кхоалагIа шу да барт тайнача бригада коммунистически коллектив яха сийдола цIи лелаю. Иштта Чуприкова Надеждас, Демина Тамарас, Андраханова Раисас шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдендаь, нахаца безаме, Iимерза боландаь Сийлен грамоташ, ахчан премеш а маьхера совгIаташ а тийннад царна.

Н. ДАДАЕВ.

ДАЬ ЛЕРРАГIА

Шовзткъа шу совгIа ха я «Грозпромстрой» треста СМУ-9 плотникалла В. Н. Полетаева болх бу. Цу юкъа шин бIаь сага шийн балха говзал дIаIомаьй цо ХIанз бокъонца бола мастераш гIишлошъераш а хинна тайп-тайпара гIишлош хьалъеча къахьегаш ба уж. Иштта къахьегача Василий Николаевича «За трудовую доблесть» яха ши медаль еннай. ГIишлошъеча чIоагIа лоархIаши сийдеши ва цун воше Полетаев Кирил а.

Шийн балха говзал чIоагIа эзаш хиннача В. Н. Полетаева езаллийтар гIишлошъечун професси шийн къонгашта ПолетаевгIар Михаила, Николая, Петре. Берригаш а уж цхьана болх беш ба. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю цар болх бача бригада. Дуккхача шерашка хьинаре къахьегарах ПолетаевгIар Михаила, Николая, Петрана ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома Сийлен грамоташ еннай.

Н. ХАУСТ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен кIезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а доацаш къилбаседа-малхбоалехьара гIаьххьача боараме мух а хьеххаш ха хила а фегара температура республике гIолла 0 градусагара 5 градусага кхоачаш, Грозне 1—3 градус шелал йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин дени шин буси морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екхан а хулаш, цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, гIийло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 7—12, деношка 2—7 градус шелал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта боахамий письмойи отделий— 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05008. Заказ № 186.